

ქართული
ლიბრარი

საჭაჭოთა
ზელოვნება

ISSN 0132-1307

5
1989

ჯაბა იოსელიანი

დედოფალი მარია

ისტორიული დრამა

მოქმედი პირნი და ისტორიული ცნობა

დედოფალი მარია — უკანასკნელი დედოფალი საქართველოსი

გიორგი XII — უკანასკნელი მეფე საქართველოსი

დავით ბატონიშვილი — საქართველოს მეფობის უკანასკნელი მემკვიდრე

სოლომონ ლომიძე — მეფე ერეკლეს მსაჯული (კანცლერი), მეფე გიორგი XII მრჩეველი

დარეჯან დედოფალი — მეფე ერეკლე II თანამეცხედრე

მახანა ბატონიშვილი — მეფე ერეკლე II დარეჯანის შვილი

იულან ბატონიშვილი — მეფე ერეკლე II დარეჯანის შვილი

ჟორჯან ბატონიშვილი — დარეჯანის მიახლოვებული პირი

ნიკოლოზ ხიზიაშვილი — დედოფალ მარიამის მიმხარბაზი

ბაღდატ — ფშაველი გლეხი

ანასტასია ციციშვილისა — დედოფლის ნათესავი, ქვრივი როსტომ ციციშვილისა, რომი ამირეჯიბის ასული, სახელგანთქმული მქარავი.

თამარი — ქალიშვილი გიორგი XII და დედოფალ მარიამისა.

ბაბრიშვილი — ვაჟი გიორგი XII და დედოფალ მარიამისა.

ირაკლი ორბელიანი — სახალხო ლაშქრის სარდალი

ასლან ორბელიანი — დედოფალ მარიამის მიახლოვებული თავადი

ჟუჯა ივანეშვილი — თბილისელი გავლენიანი მოქალაქე

დავით ციციშვილი — დედოფალ მარიამის ძმა

პეტრე დიმიტრის ძე ციციანოვი — კავკასიის რუსეთის ინსპექტორი, ასტრახანის სამხედრო გუბერნატორი, საქართველოს მთავარმართებელი, გენერალ-ლეიტენანტი

ივანე პეტრეს ძე ლაზარევი — რუსთა ჯარის სარდალი, გენერალ-მაიორი,

კოვალენსკი — პირველი რუსი მინისტრი, საქართველოს გამგებელი მრჩეველი.

ტუჩკოვი — გენერალ-მაიორი, რუსთა ჯარის ერთ-ერთი უფროსი

ირსაზა წინამძღვარიშვილი — თარჯიმანი

ახალბაზრად თბილისელი მოქალაქე მოუარავი

რუსი ოფიცერები — ეგერის პოლკის კაპიტანი იაკოვი, შუაბის კაპიტანი ზრუსტალებსკი, კვარტირ-მეისტერი სუროკოვი, სოტნიკი კრიშოვი

მხანაძე იოსელიანი — დიაკვანი, გიორგი XII კარის მოძღვარი

კალაბაძეშვილი — თბილისელი მოქალაქე

მემკვიდრე, ქართველი ქეშვი, რუსი სალდანი, რუსი მღვდელი, თარჯიმანი, მუსიკოსები და სხვანი.

მოქმედება წარმოებს 1798 წლიდან 1803 წლის აპრილამდე. ქ. თბილისში, უმთავრესად გიორგი XII სასახლეში, გახსენებაში მონაწილეობენ მეფე ერეკლე II, იმერთა დედოფალი, რომელთა სახელი და გვარი აღნიშნულია სათანადო რემაკაში. ქეთევან წამებულისა და მარიამის დიპლომა შეიძლება გადაწყდეს ერთ გაორებულ პირში.

მოქმედება პირველი

პ რ ო ლ ო გ ი

ჩაბნელებულ სცენის სიღრმეში მოინიშნება ორსართულიანი შენობა ჩარდალი, ალბთ გიორგი XII სასახლეში. წინ, განათებულ აფანსცენაზე მარცხნივ დგას გენერალი პეტრე ციციანოვი, აქვე გაქიმულია გენერალ-მაიორი ტუჩკოვი, მარჯვნივ დიაკვანი ეგნატე ოსელიანი, მემკვიდრე და ორიოდ მისი მრჩეველი. შესაძლოა ერთ-ერთი მათგანი ბატონიშვილი მიხეილია (გიორგი XII და დედოფალ მარიამის შვილი).

გენერალი ციციანოვი კითხულობს რუსეთის იმპერატორ ალექსანდრე პირველთან წარდგენილ პატაკს.

ციციანოვი. უწყვეტდრეკომოლენი გენერალ-ლეიტენანტის, თავად ციციანოვის მოხსენება. 20 აპრილი 1808 წელი. რუსთა ჯარის სარდალი ლაზარევი, რომელიც გულმოდგინებით აღასრულებდა ზუსტად დავალებულ თქვენ იმპერატორულ უდიდებულმეფობის ნებას, ზედმეტი გულმომწყალებობის გარეშე სქესისა და ღირსების წინაშე ვახდა მხსვერბული შურისძიებისა, მჭინვარების მხრივ მოულოდნელი ქალთვან, რამეთუ იმ დროს, როდესაც გენერალ-მაიორმა ლაზარევმა 19 აპრილს დილით განმეორებთი გამოუცხადა დედოფალ მარიამს, რომ მეფის ოჯახმა უნდა დატოვოს საქართველო და გაემზავროს რუსეთში, უცებ მიიღო თვით დედოფლისაგან დარტყმა ხანკლით მარცხენა გვერდში იმდენად ძლიერით, რომ ლაზარევმა ოთახში მხოლოდ რამოდენიმე ნაბიჯი გადაიბინა და დეცა მკვდარი ზღურხლთან.

სცენის სიღრმეიდან ურიკაზე შემოაკვთ გენერალ ლაზარევის სისხლიანი გავი, გულში გაყრილი ხანჯლით და აჩვენებენ მაყულებს — ჩირ მარჯვნივ — მერე მარცხნივ. სიჩუქი. გააკეთ.

ციცინაოვი (ალარ კიოსულოზს, ყვება). გენერალ-მაიორ ტუჩკოვს (მიანიშნებს ტუჩკოვზე), დავაჟაღე, რომ იმავ დღეს, ეგე იგი 1808 წლის 19 აპრილს საპროფილოდან გაეხსლებინა აგრეთვე ბატონიშვილი ხაგრატ ერეკლეს ძე, რომელიც თბილისის გარეუბანში ცხოვრობდა. როგორც შევიტყვე ხაგრატს წინააღმდეგობა არ გაუწევია და უთხოვია მხოლოდ არ აღეშარებინათ იგი თავის ცოლიდან.

ტაჩკოვი. „19 აპრილს დღითი ადრე ჩვენ გავედით თბილისიდან. ხუთი ვერსი გვექცნებოდა გავლილი, როცა დასახვედრებლად შეგჩერდით. ამ დროს წამოგვეყვია თავად ციციანოვისაგან გამოგზავნილი პოლისკვარტირებისტერი სუროკოვი, გადმოშვა ქაღალდი და ფული მთავარსარდლისაგან. ციციანოვი მოკლედ იტყუებინებოდა დედოფლის მიერ ლაზარევის მოკვლის ამბავს. ბრძანებდა, მოეცადა მცხეთაში, ვიდრე არ შემოგვიერთებდნენ დედოფალ მარიამს ოჯახით. ციციანოვი გვაფრთხილებდა, რომ ჩვენ მათ მოვექცეოდით არა როგორც მეფის ოჯახს წევრებს, არამედ როგორც ბოროტმოქმედებს“. (რუს სალდათებსა და იმერელ მუშებს გამოჰყავთ საკაცეზე დასვეებული გასისხლიანებული, დაჭრილი, ნაეცხ-ნაგვემი გულწასული მარიამი. ვინმეს შესაძლოა შევდარიც ევანოს. დიაგნოსტური მიმართულებით გამოატარებენ სცენაზე და გაჰყავთ.

სასახლის ჩარდახზე აღიმართება მამაკაცი აჩრდილო, ხელებს აღაყრობს და ყვირის: ეგეიიი! გენერალ ლაზარევი მე მოკვალაი გესმით? მე! — ნიკოლოზ ხიშიაშვილმა! (ჩაბტება და გაუჩინარდება).

დანიანთი მანანაძე იოსებოვი (კიოსულოზს).

„1808 წლის 18 აპრილს, შაბათს გენერალ ლაზარევი თავს დავაჟაღე მარიამს რუსის ქართი და ძალით დაუწყო გამოთრება სახლიდან. ამ დროს იქ იმყოფებოდა დედოფლის მიშუკარაში ნიკოლოზ ხიშიაშვილი. მარიამმა ხანჯალი სთხოვა, რომ ამით შებრძოლებოდა გენერალს. ხიშიაშვილს შეტრცხვა, თვით დაარტყა ლაზარევის ხანჯალი და თავი გააგდებინა. რუსის სალდათებმა მარიამი დახტრეს. ლაზარევის მოკვლა დედოფალმა მარიამმა დაიბრალა.

მეხმობნიანი. დედოფალ მარიამის უდანაშაულობა მრავალი ვითარებით აიხსნება. ჯერ ერთი, დაუჭირებელია, რომ ისეთი საიონ, ახალგაზრდა, ნაწი, დღისმოსახეობითა და საქალო კრძალულობით ცნობილი საზოგადო დედა ამას ჩაიდინდა. მეორეც — შვიდობისა და ახლობლების მწყაიროლი მის უდანაშაულობას გვიდასტურებს. ანდა განა უტყუარი საბუთი არ არის ის, რომ თვით იმპერატორმა აღექსანდრე პირველმა შეიწყურა პეტერბურგში მცხოვრებ ბატონიშვილ მიხეილის უმორჩილეს თხოვნა, გაითვალისწინა რუსთა სამხატურში მისი გულმოდგინება და ანგარიში გაუწია რა შვილის სამაგალითო სიყვარულს დედის მიმართ — რვა წლის პატიმრობის შემდეგ განათავისუფლა დედოფალი. არსებობს აგრეთვე დედოფალ მარიამის ახლობლების მიერ იმპერატორ აღექსანდრეს სახელზე შედგენილი მისი წერილიც, სადაც ჩანს, რომ რუსი ხარდალი ლაზარევი მას არ მოუკლავს (კიოსულოზს წერილს): „უვედგან შეგაფუფხულო და შეშეო-

თებული ხალხი იდგა. ქუჩებში, სახლების სახურავებზე, როგორც უცხოელნი ასევე თბილისის მცხოვრებნი და რუსნი; იხინი ზედადგნენ ჩემი კრილონიდან მოთქრიალე სისხლს. ქალები მოთქვამდნენ და პირს იხოვდნენ, სალდათები ტერობდნენ მათ, მაგრამ იხინი მაინც მოგვდევდნენ თითქმის ვერამდე. როცა ვერაზე მომხუანეს მოვიდა მკურნალი თათულა, რომელიც ციციანოვს გამოუგზავნია ჩემი კრილოზების შესახებვინა. მან ვერაზეც ითხოვნა, რომ ვადაგებოთ, მაშინ გამოართვეს ერთ კაჟას, თუ სალდათს ცაღლოს ტილო და აქ პირველად შევიტყვე, რომ ლაზარევი მოუკლავთ!“

(სინათლე ქრება)

სურათი I

ბიორბი XII (მარტო). ორმოცდაათს გადავახიჯე და ახლა ვავხდი მეფე! ხელშივე ქართლ-კახეთისა; მკონეხელი ერევან-განჯისა, მაკრობელი ყაზახ-ბორჩალო, ფამბაქ-შამხადილისა და ხახათა... შევილი ჩემი გიორგი დიდი მეფე იქნება — იტყუა ხოლმე მამაჩემი, მეფე ერეკლე... მერე? დავით აღმაშენებელსაც ეგონა, რომ მისი დიმიტრი სიბრძნით, ახოვანებითა და სიმხნევით მასზე უმჯობესი იყო. განა ყველა მამას გამოჩნეულ ნიჭის პატრონად იყო. მაინცა პირში თვისი? და იქნებ სწორეც არის, იქნებ მარტოოდნე ის ხედავს შევილი ქრისტე დღერთიდან მინიჭებულ რაღაც მაღლს, რითაც კაცი ზედაც კაცად? და თუ ჩემს მშობელს ეტერა ჩემი მე რატომ მიუყრობს რიდი და ძრწოლდა? თითქმის მწვერვალზე მოვექცულვარ უნებურად, რეცა ახლ მწადის არწივითი გადავეშვა და ვიბოიონ უფსკრულის თავზე, ხან უარდღელოვით თავბრუ გეხსნის, გაქცევა მუსრს უკან დაღმართზე. იქნებ სიბრძნის დასაწყისი შიშა სწორედ, შიში უფლისა? და მაინც ახლა უკვე შიში ის ვეღარ მიკაზნის ან თუ მერეცა — არა თვინიერ კბუთუპრი აღმავრენისა, როცა მესხნება არტახები, გინდაც მიხარის ღმერთო, შეტყუდე, მამის სიკვდილი, მაგრამ ვი თუ ეს სიხარული მარტოობის განაჩენია?

(შემოდის დედოფალი მარიამი)

რა გაამახარე, რომ მოხვედი ჩემო მარიამ. უნდა ვაგეტყუე, უშენობამ დაშხვია ეჭვის ბურუსი, შემაცივა, ამაყანდა, თანამყსადრე, ჩვენი ტახტი მშვენივდა შენით. (ეხვევა).

დედოფალი მარიამი. კმაზა, გიორგი...

ბიორბი XII. არც არა კმაზა როგორც იქნა ახლა ჩვენა ვართ ჩვენი თავი, ჩვენი ქვეყნის ბატონ-პატრონი. აი, შეხედე, როგორი სახელმწიფო ბეჭედები მოკვებინა კოსტა ოქრომბეველიმა. (იღებს ყუთიდან ბეჭედებს, აჩვენებს და კიოსულოზს) „სიმდაბლით გარდმოსულსა იესოს ვაქებ ღმერთკაცსა სრულსა მეფე გიორგი XII,“ და ეტეც შენი დედოფლობის ბეჭედა წაწერილი ზედა: „დედოფალი მარიამი“.

დედოფალი მარიამი. სწორედ მაგისთვის მოვედი, რომ გადაგარწმუნო. დედა-დარეკანს, დედოფალს, შენს დედინაცვალს შემოუთვლია, როგორცა შენთვის, ასევე ჩემთვის: საცა შენს სახელს მოიხსენიებენ ვითარცა მეფის, იქვე დედოფლად იგი იყოს მოხსენიებული.

ბიორბი XII. ვითომ რათათ?

დედოფალი მარიამი. დედოფლობა არ სურს დედაგოს.

ბიორბი XII. მაშ დედამთილს, ანა-ხანუმს რად ჩააცვა მონახვის ჩოხა.

დედოფალი მარინამ. ოი, გიორგი, ამ უმინიშენლო რამის გულისთვის ნუ გადკიდებ ნურც შენს ძმებსა და ნურც დედოფალს.

ბიორბი XII. ჩვენ ფიცის დადეთ და საქართველოს დედოფალი შენა ხარ დღესა.

დედოფალი მარინამ. ჩემი შვილები დამიზარდოს უფალმა ღმერთმა, სწეულთ, მშორთ, ობოლთ, ქარიზთა და პურობილთათვის მისახედო მოსცეს ხახხარი.

ბიორბი XII. ეგ თავისთავად ჩემო მარიამ, ქრისტეს გარეთ რაღაა კაცი? საქართველოს კარღა ტახტი საირთ იყო მარადეამს ამით. და ვანა იგივე ქრისტანონა არ მოგვიწოდებს, რომ გზირის შემდეგ მისი ცოლი, მოვხსენიოთ ზაყალისაცა, მეჭუდისაცა, გლეხკაცისაცა, მაშ რილათი ვარ მათუე ნაკლები?!

დედოფალი მარინამ. ვინც როგორც უნდა იფეშა-როს, ოღონდ მშვიდობა, სიამტკილობა სუფედებს სახლში.

ბიორბი XII. ჩვენი სახლი ახლა უკვე საქართველოა. მისი მშვიდობა კი ვანუხრელი მიზანი ჩვენი. როგორ უნდა ვაფუქვადვდეთ თავსდატხილ უბედურებას; ქარი, დარბევა, გაორება დედქალაქი, იავარკმინილი მონახტრების უსატრინობა, ტყვეთ წარტყული ზავუნა დაღად; შიმშილი და ლეკთა თარეში; მამის ოჯახის ქიშკობა და გაუტანლობა; გარე მტრებისგან წაქეზებულ დიდებულთა გაფულისება, შინა შფოთი. ირგვლივ მგლებივით სუნსულობენ უყოილბაშები და არახიდან არავინ მშველელი...

(პაუზა)

და მაინც უნდა შევებრძოლოთ უტოფრობას. უფლისაგან მონიჭებული ის სიკეთე, დანახამიდან ჩვენი წინაპრის ნარუდუნევი ის მარგალიტი, იფქილი, თესლი არ უნდა წახდებ.

დედოფალი მარინამ. გისმინოს ღმერთმა, მოგცეს მხნობა და დედგრძელობა.

(შემოდის ქიხისსრო თუმინივილი, ხანინადარი) ძანისსრო. მეფე, ბაგონო! მხატვარი ნიკოლოზ ახანო, კალატოებისა და დურგლების უსტახაშები ნანია ლლიაშვილი და გლახა ზაიაშვილი თქვენ ბრძანებას ელოდებიან.

ბიორბი XII. ახლავე მოვალ. შენ მანამდის ქრისტეფორს, ზაქარია კეფერაშვილი და მხეკადვი სულხანიშვილი შეკრიბე. ალა-მამადა-ხანის მიერ დანგრეული სტამბაც უნდა აღადგინოთ, ვესმის?

ქიხისსრო. ხელმწიფო...

ბიორბი XII (აწყვეტილებს). ვიცი, რას მეტყვი, ზანინაში არ არის ფული. ლუკა სომეხთა კათალიკოსს დავესხებოთ.

(ქიხისსრო გადის)

იცი, მარიამ, მეტეხის ეკლესიასთან ვაპირებ კვლავ იგავო, განვაახლო სახახლე ჩვენი, რომელიც ვახტანგ გორგასანიდამ არსებობად 12 საუკუნე იყო მეფეთა სახლი.

დედოფალი მარინამ. ნაადრევად არ მოგივიდეს, ხალხი შიმშილობს.

ბიორბი XII. უკვე შევკრიბე ქართლისა და ყაზახ-ბორჩალოში ათასზე მეტი ურემი პურისა და მარილის ჩამოსატანა. რად ვაიმარტვა ალა-მამადადის იმ სატურისის კაცთმოძულეებამ ჩვენს სიამართლურ? სიმხდალემ მხნეობაზე? ერთი ქართველი ოცდაათს არ

ეპუებოდა. როცა სპარსელებს ზურგში ედგნენ მათივე მტრები თურქენები და არა თუ გაქცევის საშუალებას არ აძლევდნენ — ძალდაცა ომებდნენ. და მაინც მათ ვაიმარტვეს. ვაიმარტვა შოშია და არა გულადობამ, ამის შემხედვე ყოველი კაცი ძაბუნდებამ სულით და მკლავით, გულითა და აზრით. ამიტომ უბირველები საქმე ახლა ქრისტე ღმერთისა და საკუთარი თავის რქმენის აღდგენაა. ჩვენი სახახლე სიმგარის ქარავად აღიმართება დედქალაქში და უებარი მემომარი ქართველი კაცი აზრს დაინახავს.

სურათი II

ღარქან დედოფლის სახლი ფერისცვალების მონასტერში

ღარქან დედოფალი, ბატონიშვილები იულონ და ვახტანგ (ალმასხანი), ყორღანაშვილი, სოლომონ ლინიძე.

სოლომონი. გთხოვთ მომიტეოთ, ღარქან დედოფალს მე მალაპარაკებს ვალი ჩემი. მე, სოლომონ ლინიძე ახე ვფიქრობ, ღმერთმა იმითმ განაჩინა ამ ქვეყანაზე, რომ შევეცადო საქართველო ავარდო უბედურებას, მივუთითო ღვთისა და კაცის სამართლიან გზაზე.

ღარქან-დედოფალი. ყოველი საქმე თავიკრძობით არის ხოლმე წამოწყებული.

სოლომონი. ვაკადნიერდები და შეგახსენებ, ჩემი რჩევა არახოდეს ყოფილა ქვეშუდანა არა თუ მეფის სახლისათვის — არც არავისთვის.

იულონი. მამაჩემი მეფე ერეკლე და ჩემი ძმა გიორგი მეფე არ გემადლიერებოდნენ, თუ არა ვცდებო. სოლომონი. დიდი ერეკლე ჩემს ერთგულებაში არახოდეს დაეკებულა. სხვა ამხავია ჩემ რჩევას არ უსმენდა ბოლო ხანებში. რას იზამ, აღმიანი უფროს რომ მოხუცობაში, თუ ვინდ მეფეც, თავის სისხლბორცისაგან მიილტვის მეტად, რაღაც მრუმე კანონები სძლევენ ხოლმე ქვეშაობებს. რაც შეეხება მეფე გიორგის, არ დავამთავ ახლაც ჩემი მომდურავია, მით უმეტეს ვერ ჩამეთვლება ანგარებაში მისი მონობაში. ყორღანაშვილი. სოლომონ! შენ სიამართლის მოყვარულ კაცად მოგაქვს მუდამ თავი, ფიცის გამტენ და უმადურ შილს კი ექომაგები, მემკვიდრეს, ვინაც ანდერძი არ შეგასრულა.

სოლომონი. ანდერძი მეფედ გიორგია მოხსენებული.

ვახტანგი. ის ადარ იცი, რომ ახლა უკვე მას თავის შვილი დავითი აურჩევია ახალ მემკვიდრედ? ამით ზომ მამა ჩვენის, მეფე ერეკლეს დანახარებს ხაზი ეხმება? სოლომონი. ვიღერ მაზე ვიპასუხებდეთ, იხევ მსურს, ღარქან დედოფალი, დაუბრუნდეთ მხეკელობის საგნს. ქერ ოთხი თვეც ძლივს გასულა, რაც ქართული ადათ-წებით, ბაგრატიონთა ჩვევისამებრ ტახტზე მეფის პირშო ავიდა.

იულონი. სამოც წელს მიტანებული ეგ სწეული ზაქიკამა?

სოლომონი. არ გეკადრება, ბატონიშვილო, ღანძლვა მეფისა.

იულონი. ის ძმა ჩემი...

სოლომონი. მით უმეტესი, ძნელბედობის ეამს მხარი უნდა აუბო და არა შინა შფოთის შევუწყო ბელი.

დარეკან დედოფალი, როგორც მე, ასევე ჩემ შვილებს, არც ვეფიქრებო ურჩობა, ან სხვა რამ უპაოფილება გამოგვევლინა, არა და მრავალი გვექონდა ამის მიზეზი.

სოლომონი. მომიტყე, დედოფალო, მაგრამ ვერ დაგეთანხმები. როგორც მოვახსენე, ოთხი თვე არც კ' გასულა და უკვე იოლნის ქართლში გაეფეხა მოუსურვია.

იულიანი. ჩვენ მამარჩემის ანდერძს ვერთგულებთ. **სოლომონი.** ოქვენ კი, ბატონიშვილო ვახტანგ-არაგვის განმგებ გამხდარხართ და აღარავინ ემორჩილებით.

პასტანდი. მეფე ერეკლეს ნება-სურვილით ყველა მისმა შვილმა უნდა იმეფოს. ამიტომაც მე თუ არაგვის ხელმწიფე ვიქნები, მირიანი — მარტყოფი, ფარნავაზი კი სურამში ვაბატონდებ.

სოლომონი. მე ასეთი რამ არ გამოვიცა.

ყორღანაშვილი. არ გავიგო? დიდმა მეფემ მიცვალებების ოთხი დღით აღრე ჩემი ხელით დამაწერიან, რომ საქართველოს ტახტი შეგვიდრეკობით, მის შვილებს უფროსს უმცროსობის კვალობაზე რიგრიგობით გადაეცემა.

სოლომონი. მე რე ეს როგორ მოხდება, წაეწყობა და ყველა ზედზედ გარდაიცვლება?

ყორღანაშვილი. ვინც მოესწრება — ის მოესწრება.

სოლომონი. არავინ უწყის, ვის წაიყვანს პირველად ღმერთი, ხდება ხოლმე მიხრწნილი კაცი ან ხეიბარი მთლად დაიხტურებს ახალგაზრდა ხალხლამათებს.

პასტანდი. ამიტომაც სიცოცხლეში დავინაწილებთ, რაც გვეკუთვნოდა.

სოლომონი. მე რე ხად არის ის ანდერძი, მაჩვენეთ, ვის აქვს.

დარეკან დედოფალი. ჩემი შვილები ჯიბრზე ამბობენ. საქმე ისაა, რომ ახლა გიორგის დავითი, თავის შვილი ამოურჩევია ახალ მემკვიდრედ, ჩემი შვილები კი საფიქრად არ ჩაუგდია. ეგეც არ იყოს, აღუქანადრეს დატყვევება მუხნდომია, როგორცა მტერი რუსეთისა და იგიცა განიღტვა სპარსეთს.

სოლომონი. სიკრუე სუროსავით შემოგხვევა ხოლმე ხიბარობებს. აი, ამ წერილს მეფე გიორგი ატანს ბატონიშვილ ალექსანდრესთან ილია ავალიშვილს. აქ ის პირობას აძლევს შეფიცებითა წინაშე ძეღისა ჭეშმარიტისა ჰყოს იგი ეპაოფილი და დახმენს: (კითხულობს წერილს) „მეფეობა დათმენა არ შეიძლება; ემთა დედნანდრე, დეიციმა მეფობა, უკეთო განუყოფ მე სამეფოს ძმთა ჩემთა. ვის უქმნია ენა და არ უღენია? ნუ ექმნები მტერი ჭკახსა და საქარსტიანოსსა, აჩვენე ერთგულება მეფეობასა გაოხრებულსა და ამით ადიდე სახელი შენი. ამხორს გიუყოფ შორიდან და გელი მალე. მომეშველე და ვიყნეთ სიყვარულით: ქვეყნისა“.

ყორღანაშვილი. ეგ ლიქნია და მუხანათობა, სურს მოტყუებით ჩაივდოს ხელში.

სოლომონი. ყორღანაშვილო, შენ ხომ აქა ხარ, შენზე მტერი მტერი ვინა ჰყავს მეფე გიორგის?

ყორღანაშვილი. მე ყველა უკანონობის მტერი ვარ და ანდერძის დარღვევის წინააღმდეგი.

სოლომონი. ქეშმარტია ანდერძი აღსრულებულია. მომავადვ მეფეს თუ შეურჩნდა ვინმე, ეს მე არ ვიცი.

ან ხად არის ის ანდერძი? და გინდაც იყოს, შუღლი შეტეს ქვეყნის ვერს მოუტანს.

დარეკან დედოფალი. დიხაბც, მიტომ, რაგონსა ტახტი კუთვნილი. ერეკლე მეფის თანამეცხედრე წესითა და ადამით უნდა ყოფილიყო გამგებელი საქართველოსი. განა დვთაებრივი ჩვენი თამარი, ან რუსუდანი, თუენიდ რუსთა იმპერატორცა ეპატერისა რითი იყენნ სხვაზე ნაკლებნი.

იულიანი. ან იქნებ ეს ნენელი ცოლის ჭუჭულა უკეთ წაიყვანს საქვეყნო საქმეს? ამ არეულ დროს გადადებებს მანკით შეუკრობილს სასახლის აღშენება წამოუწყია.

სოლომონი. ეგ საჭიროა, ფრიად საჭირო. ბაგრატილია მეფეების უტოველი ზომელი კვლავ უნდა ენოს. შევაკვირდეთ, ურთიერთს დაუფთოთ, ჩვენი ქვეყნის ბედ-იღბალი ბეწვეზე ჰქიდათ. გამოვიტო, გთხოვთ და გეუფდარბით, სხვაფრივ ან სპარსთა და თურქთა მონობის უღელი და რჭულის დაქარგვა გველის, ან რუსეთთან გაწყალება, გადაგვარება.

პასტანდი. კიდევ იმიტომ ახალ მემკვიდრედ გიორგიმ რუსთა სამხალურში მუოფი ლიხეგვარდიის პირობებრეთესკის ოფიცერი, თავისი შვილი დავითი ამოიჩინა.

სოლომონი. სჯობს იქიდან ჩამოგვივიდნენ, ვიდრე აქედან გადავახალლო.

დარეკან დედოფალი. ხელს ვერვინ გვახლებს. ჩვენი ხალხი ქართლ-კახეთში, ლიხე-იმერეთში საქმარის სია.

სოლომონი. დედოფალო, ბატონიშვილნო! თუ საქართველოს დიანაწილებით ქართლად, კახთად, სოფლებად თუ ციხე-კოშკებად თითოეული ჯიბნის ნდომით გატაცებული, ხან ვის შეეკვრის, ვის დაიხმარს რას არ იკისრებს. ქვეყანას კი ძმთა სისხლის ღვრით დაძაბუნებულს უტვხ ტომი დაეუფლებია.

დარეკან დედოფალი. სოლომონ ჩემო. ვინ გავგვანა, რომელ უხტარით, რა შთავონებით?

სოლომონი. მე ჩემით მოველ, არჩევანის წინ მიღდა დეფქრადეთ. წინაშეწრალის უწყნარული წამი შეიგარმნოთ და ძნელ ცხოველზე ფიცი დახდოთ, ვითარც მითიხოვს ამას მეფე და სამართალი.

იულიანი. რაც აღსრულდება, ის იქნება სამართალი და არა იგი, რასაც შენ გვისურათხატებ.

სოლომონი. ვფიქრობ და ვერა გამოვიცა რა — ექვსივეს ერთად გინდათ მეფობა? თუ საქართველოს ექვს ნაწილად დაუტყდაცება განგვარახავთ? მეფის ოჯახში გონს მოდი, წყაღწადებულებს ნუ ენსავსებით — ერთმანეთს რომ ეპატერინებთ, ყველანი ერთად დაიღუპებით.

ყორღანაშვილი. რაც რომე გიცნობ, სულ გვაშინებ, თავზე დაგვჩხავია.

სოლომონი. ჩემ სდგელთან, საც დავიხადე იყო ცნობილი გუჯავარდინი. მარჯვნივ ალთას მოხედული, მარცხნივ — კი ბაღთას. იქ ერთ მოხუცს დადილი ბინა და თუ გუჯავარი გამოჩნდებოდა გუხას ასწავლიდა, ამას იგი გარჯად არ თვლიდა, მაღლობასაც კი არ ეძლოა. კიდევ კარგი გუჯავრებმა არა იცოდნენ, რომ უნაგვარად კეთდებოდა კეთილი საქმე, თორენ მახც არ დაუჭერდნენ.

(სოლომონი ლიხეიძე ვადის. ყველა დარეკან დედოფლის ირგვლივ შეიკრიბება).

დედოფალ მარიამის ოთახი.

თახნებით, ჩინური კურკლით, ვერცხლუვლით. მრავალი ხალიჩა, ასევე დიდი ოქროთმოჭედილი ხატი ბუბრის თავზე ვერცხლის დიდი ბარძიმ ფეხშემი. დედოფალი მარიამი ქარგავს, მარტო. ღია კარიდან ისმის გიორგი XII ხმა, რომელიც ბავშვებს ეთამაშება.

მირზბი XII. იწილო-ბიწილო, შროშნო-გვრიტონო, აღხო-მალხო, ჩიტმა განხო, შენი ფეხვი-ფესმან-ღუკი, ახლა-უხდა გადასკუბა (ბავშვები აპყუებიან. ყველანი ერთად) აჩქა-ჩაჩქა მეფეე ჩაჩქე (ისმის ბავშვთა სიცილი და ტაშის კვრა)

(შემოდის ნიკოლოზ ხიმშიაშვილი)

ნიკოლოზი. ყორღანაშვილს ლეთა დაქირავებულ ქარი წაუჭეზებია, ქამაგარის მომატება ითხოვეთო, ისინც მოსულან და სახალისი გარშემო მწყრივდებიან ამბოხის ნიშნად.

დედოფალი მირიამ. მაინც რა უნდა მაგ ყორღანაშვილს, რად არ იხვენებს?

ნიკოლოზი. დარეკან დედოფალს ერთგულებას უმტკიცებს ვითომ.

დედოფალი მირიამ. მეფემ არ იცის?

ნიკოლოზი. როგორ ახა, იმთავითვე მოვახსენე, მაგრამ... (ელოდება, რომ დედოფალმა გამოიკითხოს, მაგრამ დედოფალი ვარუშებუღია და განაგრძობს ქსოვას) მეფე განიშვენება მოთმინებითა და სულგრძელობითაო.

დედოფალი მირიამ. წელან, ვიდრე ბავშვებთან ჩამოვიდოდა ქეშეკი და მხახურნი შეჰყარა, რაღაცაზე ელაპარაკა...

(შემოდის გიორგი XII)

გიორგი XII. უბ, დავიღალე, ხხვები ბავშვებთან თამაშისას იხვენებენ, მე კი ვხარობ, მაგრამ ვიღლებო.

დედოფალი მირიამ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ღრმა ზრად მიგაჩნია კვლავაც ბავშვობა.

(გიორგი XII დიდ ტახტს ამზადებს თავის ხელით, წამოსაწოლად)

მირზბი XII. ნეტავ შეეძლოს, კაცს ცხოვრება იწყოს თავიდან.

მირიამ. ადამიანი თავის სიცოცხლეს არვის გაუცვლის და უველაფერი თავიდანვე განმეორდება.

გიორგი XII. ახლათ სწორი ხარ, კაცს უნდა გახდეს თვით ბედნიერი, იმ ბედნიერ სხვა კაცად კი გადაქცევათ არ მოისურვებს. რაო ნიკოლოზ, შენ რა-ღნოა ხარ შეწუხებული?

ნიკოლოზი. როგორღა ვიქნე დაღნიებული. — ლეკიანობა შინ და გარეთ ცნობას მიკარგავს. ლეკი თუ მტერი თქვენს დაცვაში რა ეხაქმება? თუ მოქვარა — ჩვენ სოფელში რატომ თარეშობს.

მირზბი XII. ყველა თამაშ მემკვიდრეობად დანაშაულსაც უტოვებს შვილებს... სხვათა ჭურის მცველად უოლა ოდიფან მოდის, უძირფეხვობა, დაუნდობლობა დაი კარგი მათრახია უყოლდ დროისთვის.

ნიკოლოზი. მეფეე ბატონო, თარაფ-თარაფად შეყრილან და გაღაყანთან რახნებს უხელობენ.

გიორგი XII. ჩვენიანი ურევს მათ ჭკუას. იუბედებენ და ქრისტე ღმრთის მადლით დიიშლებიან. რა-

ღაც ოღნავ შეუძლოთა ვარ, თათულა ექიმს დახმარებას ხეო.

დედოფალი მირიამ. ეგრე დიად ნუ წამოწვები, გადაიფარე (ანურავს თხელ საბანს. ნიკოლოზი გადის)
მირზბი XII. გუშინ კათალიკოსს გამოუტანია ტრაპეზიან ძელ-ქეშმარიტი ესე ოქროსა ბუდეში ჩაღებულ და დაუხვენეათა გარე ეკლესიისა საწიგნესა ზედა, რათა დაეფიციათ ჩვენს ერთგულებათა. მდგომად ფიცისა და შფოთისა ჩემს ძმებსა და თავათა შორის, ეკლესიის მცველთ დავიწყნათ აღება ძელისა — ქეშმარტისა. მხოლოდ მწუხრის შემდეგ სცნეს, რომელ საუნჯე ესე არღაა არცა საწიგნე ზედა და არცა ტრაპეზედა.

დედოფალი მირიამ. უმეთვალყუროდ დატოვებულს მოიპარადუნენ, მოინახება.

მირზბი XII. კარგი ნიშანი არ უნდა იყოს, ერთგულთს ფიცაც დაირღვა, მხურდა მომწეწო დღესასწაული ციხიდან ზარბაზნის სროლითა და ჩირაღლითა.

(შემოდის ნიკოლოზი)

ნიკოლოზი. მურად ბელადი — მცველი ქარის თავი.

მირზბი XII. (წამოჭდება ტახტზე) შემოიყვანე. (ნიკოლოზი გადის და შემოდის მურადი)

მურადი. დიდ მეფეს უმდაბლესი ხალაში ჩემი.

მირზბი XII (ლეკურ ენაზე). ცივჭურ? (რამის საქმე?)

მურადი (ლეკურადვე პასუხობს). ყაუული. (არ ვიცი).

მირზბი XII. ცივან ყალმაყალ ჰე? დულღეი ბურა?

(აჯანყების მიწყობთ?)
მურადი. ცუქუნ ჰევისსა ყალმაყალ (გადადის ქართულზე).

(არავითარი აჯანყება)

უნდათ — ქამაგირი გაუღიღოთ.

მირზბი XII. ჩვენგან პირობა თითოს თვეში 80 მანეთი არ დარღვეულა, ეს ხომ მეფე ერეკლედან მოდის?!

მურადი. კი, მაგრამ მოფშატოთ სკადრისი საქმელსასმელი.

მირზბი XII. ეგენიც სულ კაკალა პურის ჰამას არიან დაჩვეულნი, ვერა ხედავთ, სამეფოში შიმშილია?!

მურადი. შეუსცალეთ რაღაც ულღუა!

მირზბი XII. ფლავი ქათამთა და ზირაშეთი შემზადებული, იქნებ შემწევაი ან აფხაზური?!

მურადი. დიღო მეფეო, სახუმაროდ არ გეუბნები.

მირზბი XII (აწყვეტინებს). აღარც მე ვხუმრობ. ვინ წააქეზათ, ვისთან შეკარით პირი?

მურადი. არავისთან.

მირზბი XII. კარგად ვიცი ყველაფერი. ხალხი შემოვლით გვეხოცება, პირსაც ვერ მოუღეთ ბოლო. იმის მაგიერ ლეკიანობა აღკვეთილიყო, ჩემივე რაზმი, ჩემი მცველი ხელს უწყობს და გზა-კვლას ასწავლის ასახობრელად ჩამოკრეფილ ლეკთა ბარბოს მთაში, თავი აიშვებს — აღარავის ერიდებიან!

მურადი. მე ჩემი მიოქვამს...
მირზბი XII. შენ შენი გითქვამს?!

(შემოდის ნიკოლოზი)

ნიკოლოზი. მეფე ბატონი ანჩისხატის დეკანო-
ზი აღეჭრვილი მომჩივარი იცდის კარებთან.

ბიორბი XII. ვის უჩივებ?

ნიკოლოზი. თქვენ დამკველ ლეკებს ქული წაუ-
რთმევიათ, ლანდებს და შეურაცხყოფას აუენდენენ
თურმე მთელი გზა.

ბიორბი. ჰო, დიღო რამე, ქრისტიანისთვის ქულის
მოხდა...

ბიორბი XII (წამობტება). როგორ თუ დიდი
რამე? ისე გაადნირდი, მე, საქართველოს მეფის
ნიშანს მივხე, მა? შე გოგორი ჩამოტანილი (დავე-
ლებს ხელს კუთხეში მიყუდებულ ხელკეტს და ურტ-
ყასს, შურადი ვარბის). შე ეშმაკის მოციქულია! შეი,
ქმეწილი ნიკაი! შეპარე ყველა! (შემოდან ხელკე-
ტებით, თოფებით შეიარაღებული მსახურნი და ქეში-
ნი) შურადის ხალხი არაფერში დაინდოთ! (არბის
ჩარდახზე და იქიდან ყვირი) შეი დეროეთ გალავან-
თან მომდგაროთ, არაფერში დაინდოთ გესმით? არც
ჭობით, არც კეტით, არც ქვითა, არც იარაღითა, არც
თოფითა, არც ხმლითა, არაფერი დაიშურეთ მაგათ
წინააღმდეგ! კინწიკვით გაყარეთ ეგ რკულაღლები!
უორღანაშვილი დააკვეთ და აქ მოგვარეთ!

სურათი IV

სცენა წარმოადგენს სამ მონაკვეთს. მარცხნივ ანჩის-
ხატის ეკლესიის ფრაგმენტი, შუაში — გიორგი XII
სასახლის ჩარდახი, მარჯვნივ — დარიალის ხეობა.
ეკლესიაში ხატის წინ დარბაჯილი ფეხშიშველი დედო-
ფალი მარიაი, ჩარდახზე გიორგი XII, ჩაფიქრებული
გასცქერის ცას, დარიალის ხეობაში რუსთა სალდა-
თნი მიავლორბენ ზარბაზნებს. მათ წინ დგას გენერა-
ლი ლაზარევი.

დედოფალი მარიაი. ღმერთო ძლიერო, განა-
გრძე დღე შეფხის გიორგისა, მბრძანებლისა და
ქმრისა ჩემისა; მიეც ძალი დროთა ამთა მწარეთა
ამბოხთა დასამწვიდებლად. შენ აპატიე მშათა მისთა
დანაშაული მათი; ნუ მკითხავ მათ და მოაქციე ქეშ-
მარტბა გზაზედ. წმიდისა ქეთევან დედოფლისაგან
სისხლით ცხებულთ სახლი ესე შემევიდრითი შემევი-
დრე სახლისაგან სამეფოსა არ მოიშალოს, სამართალი
და სჯული იყოს ისევე ქართველთა. (სრულდება პა-
რაკლისის ცერემონიალი, მთავარეპისკოპოსი განბანს
ხატს და წყალს ატანს დედოფალ მარიაის სახლში მე-
ფესთან).

(ჭარი, წვიმა, მეხთატება. რუსთა ჭარი თავს აფა-
რებს კლდეებს. გენერალი ლაზარევი წინ).

ლაზარევი. Слава оружия состоит в том, что
взято не отдавать и побежденным предписать
законы.

ბიორბი XII ჩარდახში

უძილო დამე, მეუღანოეთა სახმლოვ,
შეარია და უღმობელი ფიქრები შენი,
გარდევალთა მათი განაჩენი,
ვერ ერევა კაცი ამასა ამასა ამბოხსა...
ნუთუ ხნეულდებაში უფრო ბრძენია კაცი,
როცა ბუნების მიუფხვის წინაშე პირისპირ დგას?
რა შეიჭრებს საფლავის ქიან? ისე გადამტერება
გლახაკის საფლავიდან მეფისაში, რომ ვერც შეამჩნევს

ვერც რკინის ღობეს და აგურის საფარს, ვერც
მარმარილოს ღესსუფასა და ბრინჯაოს ქანდაკე-
მხოლოდ შენ, უფალო, თუ გაღაწმენდ უკმარის
ღრუბლებს,

შენ თუ გამოაჩენ ხანდახან ვარსკვლავებით განათებულ
უძირო

ცას, სადაც სული იწყებს ცურვას დამამწვიდებელ
სიღრმესა და დუმოლში...

(ჩამოდის კიბზე, ოთახში ტახტზე ზის და ქსოვს
დედოფალი მარიაი, შემოდის სოლომონ ლიონიძე)
სოლომონი. მეფეო, გავიგე პეტრბურგში დეხა-
ნებს გზავნი.

ბიორბი XII. ჰო, სოლომონ, სხვა პატრონი არ
გვეყავ ჩვენ ღმრთისა და რუსთა ხელმწიფის გარდა.
სოლომონი. მეფეს რაღა პატრონი სჭირდება, იგი
თვით არის საზოგადო მამა!

ბიორბი XII. თავის ნების აყოლილი უზარალო ად-
ამიანც კი ღვთის წინააღმდეგ მიდის, მეფემ ხალხი
ქრისტიან გზით უნდა ატაროს.

სოლომონი. ღვთის გზა ადამიანისთვის შეუძნო-
ბელია.

ბიორბი XII. თუ გვამს, მისი განგებაც ამოი-
ნობა.

სოლომონი. იქნებ იმას მიაწერ — რაც შენა
გსურს?

ბიორბი XII. ქრისტე ღმერთი ხსწაულით გვაძ-
ლევს ნიშანს, ზოგიერთ ნეტართ გამოცხადება კი-
დეც.

სოლომონი. მერე და ჩვენ რა ნიშანი მოგვცა?

ბიორბი XII. ნიშანი ბევრი იყო, გულისხური კი
ცოტა.

სოლომონი. მაინც რომელი?

ბიორბი XII. მეფე ერეკლემ საკუთარი მამა —
— პაპაჩემი თეიმურაზი არ დაიტირა, რუსი იმპერა-
ტრიცა ეკატერინას სურათი კი ჩამოჰკიდა, შვეები ჩა-
იცვა და ორმოცი დღე იგლოვა მისი გარდაცვალება.
იმ საბურთის თვდასხმის შემდეგ ჰირი დგაბატუდა.
სულ ახლახან ძელ-ქეშმარიტი დაიკარგა დასაფიცარი,
ზაგარტიანთა სამეფო სახლის განახლება მოვიდოდმე,
მეტხვიდან მოსახლეობა გავიყვანე, მშენებლობაც და-
ვიწყე და წუხელ სწორედ იმ ადგილს მეხი დაეცა. დი-
დი და პატარა სამგლე გოგოვით არის ატეხილი, ყვე-
ლა პატრონს ეტებს, პატრონს მას ეს ღმერთის წყრო-
მა და ნიშანი არაა, ახა სხვაგვარად როგორ ვიფიქ-
რო?

სოლომონი. ეს იმიტომ რომ მშ წლის ტრაქტატი და-
იდო თუ არა, მეფემ, ყველა სახელმწიფო კაცმა და ხალ-
ხმა რუსეთის მფარველობის იმედით დაიფიქვეს თავის
უშიშროებაზე ზრუნვა, დაკარგეს სული სიმხევე,
თორემ რა ისეთი გასაჭირია, რაც უწინ საქართვე-
ლოს არ შეხვედრია?

ბიორბი XII. აი, სწორედ მაგ სულიერ დაძაბუ-
ნებას რა ეწვევება ვარდაუვალი დაშლის წინაშე?

სოლომონი. თუ გინახა პატარაკლდე გამოფიტუ-
ლი, ზედ ამოსული ვეება ხე თავისი ფესვებით მკრავს
და ამარტებს დაშლილ მიწას?

ბიორბი XII. მერე ხად არის ის ხე ვეება?

სოლომონი. ზაგარტიანთა უძველესი წარმოსობა
არაფერს ნიშნავს?

ბირბირი XII. ყველა კაცო თუ ცოცხალია — უძველესიდან მომავალია.

(პაუზა)

სოლომონი. ირანის ყენი წერილით შერიგებას იხოვლობს.

ბირბირი XII. მაგათი ნდობა არ შეიძლება.

სოლომონი. სპარსელები კარგა ხანს აქ ვეღარ მოვლენ. თიბლისი ძნელად მისადგომი ქალაქია, სხვა თუ არაფერი, დაცარიელებულია და გაპარტახებული ქვეყანაში საკვებს ვერას იზოვნიან რა. ცხოვრებულმა მეფე ერეკლემ სპარსეთის ელჩი ზითა ხანი გააწვილა, არ დაშორებია. რას ითხოვდა რომ? ნადირშაჰის განძეულობას, რაც ისედაც დიკარგა და უთავალავი მითი ჩვენსაში. მიქვლებს? თვით არ განდობა მიქვლებს წახვლა? რუსეთის მფარველობაზე უარი? მათმა მფარველობამ რაღა სიკეთე დაგვატება?

ბირბირი XII. არავის აწყობს ეს უკბილო პარტეკტორატია, არც რუსებს, არც ჩვენს. ამ საზოგადოებრივ კი ხარჯი წახვლა-წამოსვლის, მეზობლების განაწყვენება, გაკრუბუბლი იმედები...

სოლომონი. ეს ყუველივე შენ გეხმოდა ვიდრე იყავ მხოლოდ მეშვიდრე?! მამას წამებდი — ლორეს, შამშადლს ფულზე ჰყიდისო და იქ სხვა ტომის ჩასახლებას დალატად თვლიდი. ახლა კი რუსი იმერპატარის მითითებით უსახელოდ აკეთებ ამას?

ბირბირი XII. თუ რამე აზრი დაიენიბთ იბლანდებია თვის გარშემო — ვერხად წაუვა, ადრე თუ გვიან თავს თვითონ ჩამყოფს ახლახუნდაში. მეგრე კი მეგრე ბუზი იბობას ვერ წაიდებს რაც არ ეცადოს.

სოლომონი. და მაინც შენი ვერ გამოვიდა, რას აპირებ. რას ახარებ დეხანებს ჩვენსას.

ბირბირი XII. პაპა ჩემის — თეიმურაზის მღვდელი მანახს როგორც ამბობდა: „ახე ჩემო მანახსო ხან ისე და ხან ანეო“.

სოლომონი. მეფე გიორგიმ უკუდემქ რუსეთის სხვათაგან დამოკიდებული ქვეყანა იქმნების დაცინებული, ქვეყნის პატრონად მოუყვანილი უცხო კაცო ირის მდევნელი და შენაწუხებელი გახდები. ბუნება მისი შეუსატყვისი. ჩვენ ჩვენებს მცირე ერებთან როცა ვირევით, ისევე ჩვენა ვართ. ლიტრა ღვიწო წულიან ჩაფში კიდევ ღვიწოა, კოკაში კი წულად გადქმევთა, გაიჭე იხე.

პაუზა.

ბირბირი XII. მესმის, მესმის სიმძიმე რუსთა ჩვენზედ ბრძანებლობისა. რა ვქნა, ვის მივმართო, რა სახეში გავცე ქრისტესა? ქაობს ერთმორწმუნე რუსეთი მოუყვანო ციხე-სიმაგრედ, ვიდრე შოავინთქით მუსლიმანთა ბორკტებაში.

სოლომონი. ციხე-სიმაგრეს როცა აგებ უნდა გასხვადებს: თუ არ დაიკავ, შენს წინააღმდეგ არის იგი აწუნებელი. მამა-პაპის ადამ-წიხებით თუ შეიცვალა, რუსებივით — ბარბანით და მუსიკით დამოკრები.

ბირბირი XII. „უკეთეს მამალი უწინარეს იყვილებს შუაღამისა, იგი კვრეტს ეშპას“.

სოლომონი. „და ნებავს ხმით თავისითა განდევნა მისა“ (გადის).

ბირბირი XII. დია არ მანუფტეა „სოლომონს ბრძენა“ ხარბანითა და მუსიკით დამოარსებოა.

მარბამი (ხელსაკემეს გადაიდებს, იღებს ძვირფას

ბარბი-ფეშუბს). კათალიკოსმა ხატის განხანალიწყალი გამომატანა, გადაივლი: უყოთ გახდები.

ბირბირი XII (ვიღრე გადაივლებს წყალს). პირჯვარს). ქრისტე დღერთო, გევედრები მომეც კურნება სულიერი და ხორციელი. ნუ გაქრება ქართველი მეფეობის ანთებული სოშილი. დღერთო დაგვიფარე, დღერთო დაგვიცვე, ღვთისა დედაო, ნუ მოგვცემ ჩვენ კაცობრივსა განჯარახვასა, წილხდომილთა შენთა გვიქმენ პატრონი და მფარველი.

დედოფალი მარბამ. ნუ მიიტან გულთან სოლომონის სიტყვებს, განა მართლა ყველფერი დევერება.

ბირბირი XII. სოლომონს რომ დაუქერო და რჩევა მიიღო, — მის წინაწარმეტყველებას რაღა დამატაციებს?

დედოფალი მარბამ. ჰოორიანათაც ხომ მონათლებს ერთიანობა.

ბირბირი XII. ქვეყანა კაცთ კაცამდეს არის აწყობილი, ცხოვრების ჩარხიც ისე ტრიალებს წაღმარულდმა. იმის მაგიერ ადამიანი სწორ და ნათელ გზას მიხვევს — სულ მოკლეზე, ბილიკისკენ უჭირავს თვალთ.

დედოფალი მარბამ. ყველაზე მოკლე ის გზა არის, რომელიც იცო.

ბირბირი XII. მარბამ ჩემო, შენი კეთის, შენი გონების მუდამ მჭეროდა. მაღე კიდევ დაგადგება გამოცდის ეამი, უნდა გამაგრდე, მოეწადო ყველაფრისათვის.

დედოფალი მარბამ. დღერთი მოწყალეა, ცოტას დაგვაციოს, არ დაგვტოვებს აგრერივად აუწყობელად. გაიზაფხულებს — უყოთ გახდები.

ბირბირი XII. არა, მარბამ, აღარ არის ჩემი საზრველი. სიკვდილის ღანდი სულ თანა მდებს; აღარ მცოდლება. ვისაც ეგონა ქვეყანა ააწყო და თვითონ წავიდა, კვლავად სხვისთვის ასაწყობად დაუტოვია.

დედოფალი მარბამ. ეგ მართალია, მაგრამ წახვლა არ უნდა გახდეს მიზეზი მეთი არეულობის.

ბირბირი XII. შენ რას მირჩევ, წახვლის უწინ, რა ვიმოქტეო? (პაუზა) რატომა ხარ გაჩუხებული?

დედოფალი მარბამ. თუ მართლა და უსაშველო უხედურება გვეწვია, ვის უტოვებს მეფობას, შენს პირმშო დავითს, შენს ძმებსა, თუ დედოფალს?

(პაუზა)

ბირბირი XII. სულ ამბოა მეფე ვარ თუ დედოფალი ხარ — უწუნეები სამართალი სხვაგვარ მტკუველებს: რაც მოვიტანქით ამ ქვეყანას — იმავე წავიდებით, რაც შევითინუ ყუველივე აქვე დარჩება.

დედოფალი მარბამ. დედოფლადა ვარულისხმე მე დარეჯანი.

ბირბირი XII. როგორც მითქვამს, დარეჯანის დედოფლობა მამაჩემთან ერთად დამოაგრდა.

დედოფალი მარბამ. იქნებ შენი ძმის, ალექსანდრეს გეწო სწორია; იქნებ „შეჩვეული ჰირი ისევ სჯობდეს შეუჩვეულ ღმინს“? რაინდ განუდგეთ, ნაწილი ვართ აღმოსავლეთის?!

ბირბირი XII. არვინ იცის, რა აქობებს მომავლისთვის, როგორ იქნება. გარდა ერთისა: ალექსანდრეს გამეფება არ შეიძლება — ვინაც მძიმე, გაუხარედი ცხოვრება განვლი, ძალუფლების ჩაგდებისა კარგს ძვირად იხმებს, მას სიყვარულის, შეწყნარება არ ძალუფს თაგდ.

(შემოდის დავითი — მემკვიდრე)
დაპიტი. უორღანაშვილი შეუპურაოთ და მე ვუბრ-
ძანე აქ მოყვანოს.

ბიორბი XII. მყალი პატრუქი, ბუტუტავს და აუ-
როლებს, მაგის ფიცს არ შვიღებ.

დაპიტი. საპურობილემო ჩავსვათ, ვიდრე განაჩენს
გამოუტანდო.

ბიორბი XII. არც მის სისხლში გავერევი.
დაპიტი. უორღანაშვილს შენი მომხრეების სისხლი
მართებს, ლეტივე მაგან აგაჩანუ.

ბიორბი XII. სისხლი სისხლით არ დაიბანება.
დაპიტი. ასეთი ლმობიერებით თავს არიან გასუ-
ლნი.

ბიორბი XII. რახან დღატობასა და ორგულობას
არ იშლიან, წყაროვას უორღანაშვილსა და მის დამქა-
შებს 400 თუმანი ფულად და ვერცხლად, ამით მიე-
ცეთ ჩამაგირი ოჯივე ლეტივა. ჩემი ძმები კი ნუ მი-
მიყვანენ იქონამდის, რომ სპარსთა და მეფეთა უფ-
ლებითა დავთხარო თვალნი.

დაპიტი. ბიებთან ერთად არც სარდალი ოიანე
ორბელიანი და მუხრან ბატონიც არა მცნობენ თუ-
რემ მემკვიდრით, მეფობის გვირგვინის მომლოდინეთ.
(პაუზა)

ბიორბი XII. შეილო, დავით, მარხვას ნუ ჭამ,
ცოვდა არის, თორემ ვერ მიხვებ.

დაპიტი. მარხვის ცამას ვერ დავიშლი, რაც შენ
გწამს ის მე გამიწურება და რაც მე წმამს ის შენ გა-
ვიწურებს.

ისმის ზარბაზნების სალუტი, ეკლესიათა ზარების
რეკვა, მეფის დარბაზში იკრიბებიან ქართლ-საბურთლოს
თავადები და დიდებულები. შუაში მეფე გიორგი XII.
დღედღალი, მარცხენა მხარეს მემკვიდრე დავითი. ეწე-
ყობა ბალღანინი და ტახტის აღვილი. შემოდის რუ-
სთა იმპერატორ პავლე I მინისტრი-ელჩი ქართლ-სა-
ბურთლოს სამეფოთა კოვლენსკი, რუსთა ჯარების სარ-
დალი ლაზარევი და რუსი ჩინოვნიკები, რომელთაც
ლანგებზე უღვეთ კაბა დედოფალ მარიამისათვის,
ბრილიანტის თაიგულით, სამეფო ტახტი, ხმალი
ოქროსი, პორფირი, სამეფო კვერთხი, საათი ზარით,
ორღენები წმ. ანასი, წმ. ეკატერინეს და წმ. ანდრია
მოკელულისა. რუს ოფიცრებს მოჰქვით შტანდარტი —
დროშა და რწმუნების სიგელი.

კოვალენსკი. «Предстоя ныне перед лицом Ва-
шего Высочества в качестве российского мини-
стра, имею честь торжественно возвестить, что
всемилостивейший мой государь, на основании
заключенного в 1783 году, Трактата, утверждает
вас преемником царства, как законно всту-
пившего на прародительский наследственный
престол, а старшего сына вашего, светлейшего
царевича Давида Георгиевича, будущим по вас
наследником и препроводжает к вам император-
скую свою утвердительную грамоту с знаками
царской инвеституры.»

გიორგი XII იღებს საჩუქრებს (საათს მართავენ —
რეკა) კოვალენსკი უკეთებს თავის ხელთ ორღენს,
ასევე გადასცემენ კაბას მარიამ დედოფალს და ორ-
ღენს წმ. ეკატერინესი. შემდეგ ტრიალუმბს სცენის
წრე, სადაც განლაგებულია თბილისის მალაზიები, და
ლექნიები. და ფარდულები ნაირფერად გაიწირაღენებულ
ფანრებში. საქონელიც ამ მალაზიებში თავისებურად

არის განათებული და შიგ მყოფი მსხლმორე ხალხი
ყველაფერი ეს ტრიალუმბს მეფე გიორგი ჩამანდეს
ოღოვალ მარიამისა, კოვალენსკისა და გენერალს
ზარევის ირველივ.

კოვალენსკი. Это просто воспитательно, это
ничто смешанное пекинской иллюминации с ве-
нецианским карнавалом.

ბიორბი XII. ქვეყნის გაპარტახების შემდეგ ეს
ჩირალი ძლიერ ნაკულუოვანია უწინდელთან შედ-
რებით.

კოვალენსკი. Я ничего более приятного в этом
роде не видел. А главное, изображения на лицах
людей всеобщей радости и соучастия в настоя-
щем празднестве.

(შემოდის ლაზარევი, შემოჰყავს მღვდელი და მგა-
ლობელი სალადანი)

ლაზარევი. (გაკიბული). Ваше высочество! Ваше
повеление исполнено, этот наш батальонный пол,
а эти печные солдаты.

ბიორბი XII. თარჯიმანი (თარგმნის).
თქვენო უდიდებულესობა, ეს გახლავთ რუსთა ბატა-
ლიონის მღვდელი და ესენი კი მგალობელი ხალდათ-
ნი.

(მღვდელი იწყებს წირვას და სალადანი გალობას)

ბიორბი XII. უცხოდ სცოდნიათ გალობა. ახლა
მეხედა და მწამს, რომ ადვილად შეგვიწინებენ და
მთერევიან ჩემთა მტერთა. ამათ ვერ დაუდგება ვერც
ლეკა, ვერც სპარსი და თურქი, ქრისტი ღმერთის მა-
დლით, განსვენებით ვიქმნებით ამერიადან.

(გიორგი XII ჯიბიდან იღებს ფულს და ურიგებს
რუს ჯარისკაცებს) იოსებ მინისტრსა და სარდალს ვე-
პატივები სამეფოსო დარბაზში. აგრეთვე მღვდელი
მოვიდეს მაით. (ყველანი გადიან, დავითისა, რამო-
დინემ დიდებულისა და იოსებ წინამძღვრიშვილი-
მთარგმნელის გარდა).

დაპიტი. იოსებ წინამძღვრიშვილო! დაეწიე და
უთხარ მაგ მღვდელსა, რომ მეფესა და დედოფლის
გარდა უნდა მოეხსენებინა აგრეთვე მისი სახლუდითა და
მემკვიდრეცა, რომელიცა ვარ მე. ტრაქტატის ძალი-
თა რუსთა ხელმწიფესთან შეთანხმებით.

(თარჯიმანი გადის, შემოდის სოლომონ ლიონიძე).
სოლომონი. გარხევან ქავჭავაძე, გიორგი ავალი-
შვილი და ელიზბარ ფალავანიშვილი გაგზავნა მე-
ფემ რუსეთს. სამეფო ჩემი რუსეთის ხელმწიფეს
ფქარბოს მთლიანად ჩააბაროს და თხოვს ექვს ათას
ქარისკაცს მუდმივად.

დაპიტი. მუდმივად?
სოლომონი. დიახ, მუდმივად.

დაპიტი. მერე მეფობა გაუქმდება?
სოლომონი. ქვეშევრდომად!

დაპიტი. ჰოდა ჩარიც საჭირო არის.
სოლომონი. ექვსი ათასი რუსის ქარი საქართვე-
ლოში?

დაპიტი. მერე რაა, ისინი ხომ ჩვენ დავიცავენ
და თუ არა, განა ას ათასსაც არ გავმკლავებოართ?
სოლომონი. ის სხვა დრო იყო... ყოველი ბრძოლის,
შერკინების წარმატება განა სიმრავლითა და მრავლად
ან ცალკეული ნიჭიერებით? სილაშაზით გამოჩრუული
ლდი კვერცხი — კერკეტს ჩამატერებს? ქარი სიმე-
ვრივის, დარაზულუმის გამოცოდა არის, ერთი მუჟა-
დარაზულუმი ადამიანი დურარაზე ქალკეს აოლებს. ექ-

ესი ათასი ერთი წესრიგით შეკრული ჯარი კი ჩვენ არეულ-დარეულ ქვეყანაში დიდი ძალაა.

დავითი. იხინი რომ მოუკრად მოდიან.

სოლომონი. თოფით მოსული სტუქმრის მტრობას წინ რა დაუდგეს? ვერ შევასმინე ვერც პაპაშენს, ვერცა მამაშენს — სპარსეთის შამი ბაბა-ხანი სხვა კუთხეა; საქართველოს ძლიერება მასაც ზღვს აძლევს, ჩადილოთის კარიბჭე რომ გაღიარაზონ — მოისვენებენ. ამას ფიქრობენ ოსმალები, მითულები, ლეკები, დაღესტნელი ომარ-ხანი ჩვენცენაა, იმერთიც ჩვენ შემოგვტყვებს — სადაღიანოს, სენაეთიცა და აფხაზეთიც — ჩვენს იმედზე არის სუყველა.

დავითი. მით უმეტესი, მთელ კავკასიას რას დაკავლებს ექვსი ათასი?

სოლომონი. კავკასია დასარაზშია. ქიანველა, ქვეყანა თუ ზეშოსოფელი — ყველაფერი რადაც ძალის მოთავეობით ერთიანდება, რაყამს ის ძალა და უძლურდება, დაკარგავს წესრიგს, უშლს სხვა რამე იმდაღერებს მასში და სხვა მოაქვს იმას სახელი.

დავითი. მე რას მირჩევ, შე რა ვითავო?

სოლომონი. კანონიერ შემკვიდრედ ხარ უკვე ცნობილი, როცა ჩამოკრავს ზარი შენი სახაპარეზო — იმარჩევ მაშინ. ვახსოვდეს, რომ საქართველოს პატრონი ხდები და ის ძალა, რასაც ვამბობ, შენივე თავი უნდა ეძიო.

დავითი. რუსთა ტრაქტატს რა ვუღონო, რა მოვეუბნებ?

სოლომონი. მათ თვით აღარ სურთ ეგ ტრაქტატი, რომელიც ზღმწიფობას ზღვს ვერ ეწაფვის; ეს მამაშენსაც კარგად უწყის, უთქვიდა ჩემთვის. უკვე 16 წელი გავიდა, 16-წერი მეტად დაარდევს პირი დათქმული. ან კი როგორ უნდა იქნეს ერთი ოჯახის ორი უფროსი: ერთი სტუმრობას აკრძალავს, მეორე კი დაპატივებას?! ერთს ხომ თოფი აქვს, მეორეს კი ფარატინა მხოლოდ ქაღალდი, რა შეაჩერებს გაგულინებას?

დავითი. მე ხომ მათი, იმპერატორის თანხმობა უნდა მივიღო ტახტზე ასვლისას?

სოლომონი. არამც და არამც არ დაეუღლო! ბიჭები შენი, ძმები შენი და დედოფლები მთლად აურტვენ ყოველ მხრიდან აწილი ქვეყანას. რუსები კი ამით ისარგებლებენ და მეფობას გააუქმებენ. სამართლისთვის ისიცა კმარა, მემკვიდრედ ხარ მათგან უკვე დაშტატიებული.

დავითი. რაღა თქმა უნდა, აგრერიგად უნდა მოვიქცე. მაღლიბოელი ვარ, ჩემო სოლომონ, ქველი ჩრევისათვის.

სოლომონი. ყოველი საქმის დასაწყისი შეწონვა არის, თავის მზადება, დაჭერება, შეგრძენება ძალის. საბელზე გასულ მუშაობა იცის რას ნიშნავს პირველივე შემართება, წონანწრობის დაუნება, ეს გამარჯვების საწინდარია.

დავითი. როცა ჩემი უამი მოიწევს, რუსთა ხარდალს ჯობს რომ ვენდოთ, თუ ჩვენივე ფესქანს გავაძნოთ ვედრების არხა?

სოლომონი. შენ რა, ვერაფერი გაიგე ჩემი? რომელ ვედრების მუჯალმა ან რომელი არხა?

დავითი. არა, მაინც რატომ უნდა გვათხრან უარი?!

სოლომონი. თავიდან ისეც მოვეყუ ყველაფერს? დავითი. რა დაშავდება იმით, რომ მე ჩემი ვქმნა და აღსანიც ვავაგზავნო ქვეშევრდომო?

სოლომონი. ეს ყველაფერი გადაქუდება ოქვე იმჟამს, თუ შეაყოვნე ბაგრატიონებს დადგენვება თვით საქართველოც!

სურათის დასასრული

ისმის ბარანების ხმა და სამგლოვიარო მუსიკა. სატახტო დარბაზი

ქართველ ქეშეკა და რუს სალდათს შემოაქვთ პავლე I სურათი და კვიდებენ შუა კედელზე.

მარტოველი ქეშიძე. ეე... სიუ! სიუ! (უსტვენს, აჩვენებს ხელი ცოტა აქვთ დაიკდო).

რუსი სალდათი. (სტვენივე პასუხობს. მიმიკით და ეესტით: არა, ასე სჯობიათ).

მარტოველი ქეშიძე. ეეე... სუ! სიუ! (ისეც უსტვენს, რუს სალდათიც სტვენივე პასუხობს).

შემოდს გენერალი ლაზარევი, გენერალ-მაიორ ტუჩკოვანი ერთად. მათ ახლავთ თარჯიმანი და ოფიცერი ხრუსტალებსკი.

ლაზარევი. Штабс-капитан Хрусталеvский! Оцените замок и имейте наблюдение, чтоб отсюда никто, ничего не выносил и не заносил. (მზივარი. Слушаюс, Ваше высокопревосходительство?)

ლაზარევი. Вы, же генерал, заберите у царицы все знаки царской инвентуры.

მარტოველი. слушаюс!

(შემოდან დავითი და სოლომონი. ყველანი, სოლომონის გარდა, უხმოდ, სამხედრო ყაიდაზე ესალმებიან ერთმანეთს)

ლაზარევი. (მეუბრუნდა რუს სალდათს, რომელიც ჭერ კიდევ ასწორებს პავლე I სურათს) Ты что, до сих пор не смог гвоздь прибить? А ну-ка марш отсюда!

(სალდათი ვარბის, მას მისდევს ქეშიძე)

დავითი. მეტად ფიცხელად ეყოდებიან, ეგ კურთხეული სალდათია.

სოლომონი. ამიტომაც იმარჯვებენ, ეხეთ მორჩილებაში რომ ჰყვანან.

ლაზარევი. Передайте царской семье и князям, что я объявляю в городе комендантский час, а их приглашаю на сходку по поводу расприята Высочайшего повеления. (გაღის).

სოლომონი (დავითს). ახლავე გამოართვი დედოფალ ხაზინის ვასალები და ბეჭდები. არაფერია არა დღუთმო ლაზარევის პირველი სიტყვა. შეგირბეზა თუ არა თავადთა და დიდებულთა საბჭო, თავი მეფედ გამოაცხადე! კანონი და სამართალი შენს მხარეს არის.

(შემოდს ნიკოლოზ ხიმშიაშვილი)

ნიკოლოზი. საქართველოს დედოფალი მარიამი! (შემოდს ძამბეში დედოფალი მარიამი, მას ახლავს სარდალი იოანე ორბელიანი და ანასტასია ციციშვილისა)

დემოფალი მარამბ. მე მომახსენეს, რომ ჩემი ნახვა სურს რუსთა ქარის ხარდალს ლაზარევის.

(თარჯიმანი უთარგმნის გენერალ ტუჩკოვს)

მარტოველი. Так точно, Ваше высочество, генерал Лазарев был здесь и поручил от имени его Императорского величества передать Вам по случаю кончины царя Грузии Георгия XII глубокое соболезнование и одновременно потребовать от

ვას ვაწი რუსკო მუსტოლს პრისლანნი იმ
ვას ვანი ცარსკი ინვესტიურა.

სოლომონი. ვაგუაღიერდები, დედოფალო, და
ვიდრე რაიშე ვადაწვეტილებას მიიღებდეთ, მსურს
შეგახსენოთ, რომ მეფე გიორგი XII ანდერძითა და
რუსთა იმპერატორის თანხმობით, ჩვენ გვყავს მეგვი-
დრე — დავით ბატონიშვილი, რომელიც უფლება-
მოსილია ვასცეს სათანადო პასუხი გენერალს. (პაუზა)
დედოფალი მარნამ. გენერალო, მზად არის თუ
არა რუსეთი შეასრულოს თავისი პირობა, ბატონი-
შვილი დავითი ხომ მომავალ მეფედ იყო დაშტაცე-
ბული პავლე პირველის მიერ.

(თარჯიმანი თარგმნის)
ტაჩჩინა. Насчет царства я не получаю ника-
ких приказаний и не полномочен ответить на во-
прос Вашего Высочества.

(თარჯიმანი თარგმნის)
დედოფალი მარნამ. გენერალო, ვადავით მინი-
ტრისა და რუსთა სარდალს, გლოვის დღეების დამთა-
ვრებისთანავე ვიფიქრებ, როგორ და ვის ვადავცე
რუსთა ხელმწიფის მიერ გამოგზავნილი მეფობის ნი-
შნები.

(თარჯიმანი თარგმნის, გენერალი ნიშნად თანხმო-
ბისა, გაეკიშება და გადის)
სოლომონი. უკეთურად აქვთ, რაღაც ჩაფიქრებუ
ლი, ლაზარეშა სააღუო მდგომარეობა გამოაცხადა და
ახლავე დაინიშნა კრება.

დავითი. დედოფალო, ხაზინის ვასახელები და
ბეჭდები უნდა ჩამაბარო, მამაჩემის ქალაქდებია ვა-
დასახინა.

დედოფალი მარნამ. წამოზრძანი, ბატონიშვილო,
ახლავე მოვართვე, მხოლოდ ვაფრთხილდი, სოლომო-
ნი მართალია, მათ მოქმედებას სხვა პირი უჩანს,
ფხიზლად იყავი. ჩემი დარდი წუ გექნება, მე არავის
შევიცალები.

(დედოფალი თავის ამალით გადის, მას მიჰყვება
დავითი. შემოდინ ლაზარევი, ტუჩკოვი, ორიოდ
რუსი ოფიცერი, ქართველი თავადები და დიდებულ-
ები, ეწყობიან დარბაზში, ისმის საშხედრო მარში, შე-
მოდის რუსთა ჯარის ნაწილი და ჩივილის სააღუომო
მარშით კრების თვალწინ. დავით ბრუნდება, ჩაუე-
ლის სოლომონს)

სოლომონი (ხმადაბლა). მიდი ახლავ, პირველი
სიტყვა არავის დაუთმოთ.

დავითი. ვადავადოთ, იქნებ რა აქვს სათქმელი.

სოლომონი. სიტყვა, პირველი სიტყვა არავის და-
უთმო!

ლაზარევი (ხმადაბლა). Достопочтенные грузин-
ские князья и бояре! Сегодня собрались мы здесь
по случаю раскрипта его Императорского Вели-
чества самодержца вся Русий Павли I.
(თარჯიმანი თარგმნის)

სოლომონი. Мы пришли сюда по зову наслед-
ника царя Георгий XII — Давида!

ლაზარევი. Это не имеет значения, ибо пре-
жде чем зачитать всем раскрипт, я хочу поставить
в известность присутствующих, что в городе
объявлен комендантский час, замок охраняется
нашим славным российским войском, запрещено
грузинцам собираться на улицах, распространять

სლუხი. Повинные в сих поступках подлежат не-
медленному аресту, кто бы он ни был.

(თარჯიმანი თარგმნის, დარბაზში ჩოჩქოლიანი
სარდალი იმანე, როგორ, ჩვენ დაუკთხავად სა-
აღუო წესები შემოიღო?)
დავითი. ვადავადოთ, მოვუსმინოთ იმპერატორის
ქალაქდს.

ლაზარევი. Я долго не задержу вас, милости-
вые государи!

(თარჯიმანი თარგმნის)
Прочту только заключительную часть раскрип-
та (კითხულობს): «После смерти грузинского царя
Георгий XII не избирать и не назначать царя
Грузин впреле нашего тому соизволения!
სოლომონი. ვაჟა! ბატონებო, რუსეთის იმპერა-
ტორი უფოცავს დავით ბატონიშვილს მეფობას და
ჩვენც ვეგადო მხოლოდოთ, ვაუმარჯოს საქართველოს
მეფეს — დავითს!

(დარბაზში ჩოჩქოლია, ტუში და ვაჟის ძახილი, თა-
რჯიმანი უთარგმნის ლაზარევის სოლომონის სიტყვებს).

ლაზარევი. Это обман, он неправильно пере-
сел слова раскрипта, это обман! Тише! Слушай-
те переводчика!

თარჯიმანი. ჩუმად, მოვუსმინოთ რუსთა სარ-
დალს სოლომონ ლონიქემ სწორად არ ვადათარგ-
მნა მისი სიტყვები.

სოლომონი. მე ვთარგმნე კანონიერად!
თარჯიმანი. რუსთა ხელმწიფის იმპერატორ პავ-
ლე I ბრძანებით, გიორგი XII სიკვდილის შემდეგ
საქართველოს ტახტზე არ უნდა იქნეს არჩეული მეფე.
ისმის ხმები. არჩევა რად უნდა, ერთველ მეფობა
და გიორგის შვილების მეტი რა ჰყავს! რა? მას ვა-
უფუქმებით საქართველოს მეფობა და ეს არის...

ასლან მრბალიანი. დაბახინდენო, ახეთ კრებას
შე ვერ ვაუხვრებო
(გადის).

(დარბაზში ჩოჩქოლია)

ლაზარევი. Я объявил вам волю государя мо-
его и хочу заверить вас, что буду строго и не-
уклонно исполнять приказ его Императорского
величества.

(გადის ამალითურთ)
(სოლომონი მიიქვანს სარდალ იოანე ორბელიანს,
დავითთან).

იმანე. ბატონიშვილო და ბიძავ! წუ მკარგავ მე-
ფობას, მიზრძანი და ვაგოფუცხადებ რუსისა აქა ჯარ-
სა წვაიდებს რუსეთად და თუ არა იქმს რუსის გენერა-
ლი, ავღილია მისი აქედან ვანდევნა. ვადავადო მეფო-
ბა და ვანვამტაცოთ მეფობით სახელი ჩვენი, როგ-
ორც ვვიმეფინა ისე ვიმეფოთ.

დავითი. ჯერ ვადავადოთ, ვიქონიოთ მოთმინება
და ვონიერება, იქნებ ნებაყოფლობით მამტაცებენ,
ხომ ვაივ, როგორ წერს იმპერატორი — ჯერსნიითაო,
ვიდრე მე არ ვადავამტაცებო.

სოლომონი. არა, სანამ მე არ მოვისურვებო.
დავითი. რად ვკონდა საქმის ვამწვავება, მხხვერ-
ლი? სისხლის ღვრა არასოდეს არ არის გვიან.

სოლომონი. ნუთუ არ გვისმის, რა ვადაწვევები
ვითარებაა, სრველი წუთი ახლა საუტუნის ფასი და-
ჭდება!

დავითი. შენ რომ გიმინო, სულ ყოველთვის გადამწყვეტი ვითარებაა. (ვადის)

სოლომონი (ოიანეს). რატომ გაჩუმა, ვერ წაართვა ლაზარეს სიტყვა? აღენიადავ ვუმოკრებდი სხვის სამადლოდ ნუ გაიხდი მას, რაც გეკუთვნის, მამისეულ ტახტზე დაქექი, ნულარავის შეეკითხები. ისიც თითქმის ყურს მიკვებდა, მეთანხმებოდა. მაგარა არა, არ უფიქრა ცადის საშველი, კუსას ვერავის ვერ ახწყავლი; თუ არა ძალი, ზუნება და მიდრეკილება ყოველივე ფუჭი ცდა არის. აღმათ შეფთაც უნდა იჭვას ადამიანი! ფუი! დაღუპა საქართველო, გამოსწავა ყველი მეფობას და დაამცირა ერი და თავი თვისი!

ოიანე. გეუბნებოდით ეს არ არის სამეფო კაცია ახლა რა ვქნათ, რა გზას ვეყოთო?

ოიანე. თუკი მეფედ არვის იჩნებენ, კანონიერი ქვეყნის გამგე დედოფალია. წაივლეთ მასთან. მარიაში ტყვიანია, თავდადებული.

ოიანე. სახელმწიფო საქმეები არც მას ადარდებს. ისევ დარქვან-დედოფალი — მისი შვილებია... (შემოდან რუსი ოფიცრები და სალდათები, გზას გადაუღობავენ ოიანეს და სოლომონს)

რეჟისარი. От имени генерала Назарова вы арестованы.

პირველი მოქმედების დასასრული.

II მოქმედება

დედოფლის მარიაშის ოთახი

დედოფალი ქარავს. მასთან ერთად ქარავს ანასტასია ციციშვილი, ქვრივი როსტომ ციციშვილისა, რომელი ამირჩევის ასული, თემურაზ II მეუღლის ანაბნულმისა და გიორგი XII მეფის სახლის მეგობარი, სახელგანთქმული მქარავი.

ანასტასია. ქართულსა ფერსა დედოფალს, არ შეუძლია აიტანოს მუვიარა და ჭყედედა ხაზი, თვით წარბაბი, ოქრო ქსოვილი ვერ იტყებს მის გამომწეო შემთხვევითი ძაფის, კეთილშობილად ვერ გამოჩნდება. თინათინ დედოფალი ბავშვობაში მასწყველიდა, შეხებოდა, მხოლოდ ეს არის ზედოვება სხვა არარაო.

დედოფალი მარია. და ეს ფერი უნდა მოკვდეს და წაიშალოს? ვინდა მოქარავს თინათინის გადახაზარავს? რატომა ჭქრება ჩვენი შვილების საკვირველი ნიჭი, ქვეყნისა და კაცობრიობის შესამატი კეთილი? **ანასტასია**. არ უნდა მოხდეს, არ დაუშვებს ამას ღმერთი, მისი განგება.

დედოფალი მარია. უპატრონოდ დარჩა ქვეყანა. ხალხმა არ იცის, ვის დაუჭროს. ცალ-ცალკე ყველა იჩემება მოთავეობას და როს გამოცდის ეამი დაღვა სულტბილობას ვერავინ ვახცდა.

ანასტასია. შაშვარაული მეფობა თუ კვადშილად გაქვს, რა ნიაზია ინახო ქდომა?

დედოფალი მარია. ტახტპატრონობის უძველესი ადამი ჩვენი ზღლის ფაოთრით მე მომადგა, მომპაყრო მჭრა — დათბრილი თვალებით.

ანასტასია. ციციანოვი რუსთ ხელმწიფეს დაუნიშნა ჩვენდა გამგებლად.

დედოფალი მარია. ვიდრე თანხმობა არ არსებობს და არ დასდევნ პატრონის წებას — ნიფთი, სახლ-კარი, მიწა, ქვეყანა მიტაცებული ამბავია, ბოროტი კერა.

(შემოდის დავითი)

დავითი. დედინაცალი, დედოფალი, რად უკავია საგროვებლად. ეს სოფლები ხომ საქართველოს ტახტის კუთვნილებაა და შემოსავალი ჩემი უნდა იქნეს. რად მივიცია ამის ბრალით?

დედოფალი მარია. საქართველოს დედოფლობის ბეჭედი მე მაქვს აი, შეხედე (ანეწებს ბეჭედს, რომელიც მისთვის გიორგი XII გააკეთებინა) აქ რა სწერია: „საქართველოს დედოფალი მარია“.

დავითი. მე კი მეფობის ბეჭედი მქონდა! **დედოფალი მარია**. მერე რა უყავ, სად წაიღე ვის ჩააბარე?

დავითი. ვითომ არ იცი, ჩავაბარე რუსთა გენერალს!

დედოფალი მარია. და მერე რათა, რატომ არ სდექ მტაცედ შენსაზე, ვითარც შემფერის ქართველი მეფე?

დავითი. მე კიდევ ვავმეფლები, მაღე მოვა რუსეთთან დამტყციების ჩემი პასუხი.

დედოფალი მარია. რუსეთმა უკვე აირჩია თავის მთავრობა.

დავითი. ოთხი თაღლითი და ერთი სულელი? **დედოფალი მარია**. ციციანოვი ჩამოვიდა და აწის იქნება რუსეთიდან ბატონ-პატრონი.

დავითი. შენი ბიძაშვილი რომ არის, იმის იმედო გაქვს, არა?

დედოფალი მარია. ვინც მამა-პაპის ძირებს მოითხრის, უთვისტომობის ფხანად იყიდის სახელს, დიდებს. მისი იმედით ვერ იქნება თვითონ სახანაც.

დავითი. თუ არ მოვიდა დამტყციება, შე ავჯანყებლიკი დაუშვარს.

დედოფალი მარია. თუ უნაგირზე ვერ გამაგრდი, უბელო ცხენზე რაღას შექვები.

დავითი. ყველაფერი მამაჩემის ბრალია, მან ჩააბარა ჩვენი თავი რუსებს, მან ვერ მოუარა მთლიან საქართველოს, რომელიც მამაჩემმა, დიდმა ერეკლემ დაუტოვა შემკვიდრებოდა.

დედოფალი მარია. მამაშენზე ნუ ამბობ აუჯს. სწორედ ის იღვრდა საქართველოს მთლიანობისთვის. სიმდიერისთვის. აბა მოდი, გავიხსენოთ როგორ რა იყო.

განხილვა

მეფე ერეკლეს სამეფო პალატი. მეფე ერეკლე II ტახტზე ზის, მარცხნივ უდგას გიორგი — შემკვიდრე: ირგვლე — კთალიკოსი ანტონი, თავადნი, სარდალნი, სახლუხუცესი და იმერეთის დელეგაცია. დისიოთოსი ქუთათელის, ზურაბ წერეთლის, პაატა შიქველაძის, სენია წულუკიძის, იოანე აბაშიძის, ჭიჭავაძის, ლორთქიფანიძის, იოსელიანის, ავალიანისა და სხვათა შემადგენლობით. შუაში სოლომონ ლიონიძე დავს ფეხზე.

სოლომონი. უნეტარები კთალიკოსის ანტონის და დიდებული კაბუთა ორბელიანის აჭრი, დედო მეფეო, ზეგარდმო შთავინებულა. „მეფე ერისთვის და არა ერი მეფისათვის“. ერი იმერთა ითხოვს ერთობას, ბრძოლად ბრძანა დიდებულმა ზურაბ წერეთელმა. მითხროს გვირგვინი ჩვენი, გამოდრეოთ ჩვენიოთ და განგვაძლიერეთ თქვენიოთ. ციცი და მესხის

შენი, მეფეო, ვითარ მოუღო მეფობა შვილის შვილსა ჩემსა? მაგრამ ასეთი აზრი უხარგებლო და დამღუპავია ქვეყნისათვის. ქართლისა და საქეთის გაერთიანებით რა დაკარგვა საქართველომ? მოისხლა თუ არა მებაზობნობა არაგვის საერისთავოს, ან ქსნის ერისთავთა შემოერთებით? ძლიერება მეფობისა არის ერთა დაკავშირება.

(ერთხანს სიჩუმეა)

მეფე მირბაქ II. რას იტყვო, შვილო გიორგი, შენ? მირბაქი. „ხელმწიფეო ჩემო! სიტყვა ჩემი, ვხედვ იქნება მრავალთათვის წინააღმდეგი და მანც ვაგბედვ მოგახსენო. შეერთება იმერეთისა ქართლისადმი არის სიმტკიცე მეფობის. რა არს უკეთილეს, რა არს მშვენიერ ვითარ ერთობა მათა — იტყვის წინაწარმეტყველი დავითი. სამეფო ისრაელთა დეცა მაშინ, როდესაც ორად გაიყო მეფობა სოლომონისა, დაიკა საბერძნეთი, ოდეს განსქდა ორად და სამად. „მეფობა განყოფილი არა დაადგრეს, ბრძანებს მასხოვარი“.

(სიჩუმეა)

მეფე მირბაქ II. თხოვას ამას ვერ მივიღებ, მტერი მადვას კარსა. ვერ ვავიხილი ახალსა მტერსა, რომელი უნდა იყოს შვილის შვილი ჩემი იმერთა ტახტისათვის განსაღებულო.

სოლომონი. დილო მეფეო! მამატიე კადნიერება, მაგრამ ისევ დემუღარები და გოხოვ, ნუ აჩქარადები, უკეთუ ვერ დაშტკიცდება ერთობა და შეუდგება უწყნისა, მაშინ უბოძე იმერთა მეფე. მსცადეთ, ამით არა დაშვდება რა.

მირბაქ II. დესანოს, წარვედიო და იმერთა ერს გამოუცხადეთ, რომ დავსვამ იმერეთისა ტახტზე შვილიშვილსა ჩემსა სოლომონს და ეს თავისთავად იქნება ერთობა იმერებისა და ქართლისა.

გ ა ხ ს ე ნ ე ბ ა დ ა მ თ ა ვ რ დ ა

იგივენი — დედოფალი მარიამ, დავითი, ანასტასია. დედოფალი მარია. შენ რაღა მქენი, დაუჭერე განა სოლომონს? დღენადგა ჩაგამხილა, ჩაგჩინებდა: სდექ მტკიცედ, არავს დაუთმო, კანონიერი მფლობელი ხარ, უნდა იმარჯვო. შენ კი გაეცი იგიცა და იოანეც ჩვენი სარდალი, რუსთა გულის მოხატვად საპურობილეს ჩაასმევინე.

დავითი. მას იხა სჯობდა ჩემი გულისთვის დღვრილყო ქართველთა სისხლი. ხალხი ცოლო არ იყო? დედოფალი მარია. სხვის შებრალებით ჩადენილი დანაშაული მას გაამართლებს, ვინც თავს ვაწწირავს; შენ შენი თავი შეგაცოდებია.

დავითი. სოლომონი ხომ გვაპაარე, იოანესაც იხე მოექცნენ, როგორც შეშპარდენი.

დედოფალი მარია. მის დეხქვეშ მიწა გამოცლილია, ვისდა ენდობა ამის შემდეგ, რისთვის იბრძობებს?

დავითი. მე დავიბრუნებ კიდევ მეფობას, მერე მე ვიცი.

დედოფალი მარია. მაიბებლო, დავით ჩემო, დანიხსოვრე: მე ყველა ქართველ კანონიერ მეფეს ვეყმობა.

სურათის დასასრული

დარბაჯან დედოფალთან

ბატონიშვილი ვახტანგ, იოანე სარდალი დიდებულეობი.

დარბაჯანი. გარუხებულ პეტრე ციციანოსს არა, აქაურს ველარ ენდობა ადამიანი. სხვა რა უნდა ვეფერი, დედოფალ მარიამს ზიდაშვილად მოუღოს და თუ რამ შედავითი იქნება ეს თავდაპირველად მარიამს შეტეხა.

I დიდებულნი. რუსი მთავრობა დიდად აფხახებს, თვით სუფოროვო, გამოჩენილი რუსი სარდალი, გენერალიზისთვის თავის ოფიცრებს ასე ამხნევებდა ხოლმე: იბრძოლეთ ისე, როგორც მამაცი გენერალი ციციანოვი.

იონანი სარდალი. ამავდროს პოლონეთში დაშტკელ ექსპედიციას ხელმძღვანელობდა, დაარბია ქალაქებში გროდნო და ვილნო. ქალებსა და ბავშვებს დაჭრიდნენ ეგ მამაცი გენერლები (ბრონიულად) მამულის შვილები!

დარბაჯანი. იოანე! ხომ არ იცი, ციციანოვი შეგედა მარიამს?

იონანი სარდალი. არ შემიტყვია, მაგრამ კაცმა რომ სთქვას მართალი, იმის შემდეგ, რაც დავითმა ადამო მეფობა და რუსთა ხელმწიფის მოწყალეობას ელოდინება, ვიდრე სამეფოში იურთხვის მეფე, დედოფლობის ბეჭედი მარიამს აქვს და თუ წესია, ციციანოვი, ალბათ, პირველ რიგში მას მიათხოვს.

დარბაჯანი. არ იცი, რა, აღმართვი ვაგებდა, ვინ რას აპირებს. შენ მხარი დავითს დაუჭირე, მან კი ლაზარეს ჩაუკალა ყველაფერი, უმსავსოდ გაგცა იონანი სარდალი. ჩემი გულისთვის აგანუება აწყობენო, ვითომ შენაინა ვირ-უშუაყოლად. ახლა კი ამბობს თურმე — ხალხი შეგეცოდია.

მსხტანნი. რუსეთის ახალი იმპერატორი თავის მანიფესტში ხომ შეგვიპირდა, რომ არა ისედაც დიდი, საკუთარი სამფლობელოს გახადაროვლად შეგვიერთა, არამედ იქისა წმინდა, ქრისტიანული მოვალეობა, რათა დამეღებოდეს ჩვენი ტანჯულ მიწაზე მართლმსაწულეება, პირადი და ქონებრივი უშიშროება და ყველა ერთიანად კანონმა დაიცავს.

დარბაჯანი. უარესის უარესი თურმე არ დაილევა. ვითომ მეტი უარესი რაღა შეიძლებოდა და მაგათი მეურვეობით ვმარტაბებო. სიძვირე, გადასახადებო მეტი, ოქროს ფასი დავარდა, ვერცხლი ხერთოდ გაჭირა. რუსი მოხელეები სცემენ მთხოვნელებს, ატუსაღებენ, ქრთამებს იღებენ. სოფლებიდან ოფიცრები ქალებს იტაცებენ. აწი ჩვენ გვმართებს ამოვარჩიო ჩვენი მეფე და ვიბრძოლოთ. იმის დასაბრუნებლად, რაც ჩვენი ხელთ ჩავაბარეთ მტერს.

მსხტანნი. საქეთის მწ თავადმა შეშეცია ჩემს ძმას იულიონს მისი მეფობის მხარის დასაჭერად. მიწერეს კიდევ იმპერატორ ალექსანდრეს წერილი, სადაც ეწერა, რომ იგი უცდელამაშა შეუვანილო, ვითომცა ქართველ ხალხს არ უნდოდეს ზაგრატიონებო, რომლებიც ათას წელს სისხლსა ღვრიდნენ და პატრონობდნენ მათ. მერე რა გამოვიდა, როგორც კი ჩავიდა გენერალი ლაზარევი ინვანში, იმავე თავადების უმრავლესობამ ახლა იულიონს მიწერა, რომ მათ უცდელად შეშეციეს მას და რომ ისინი რუსეთის იმპერატორს ერთგულეზად რჩებიან.

დარბაჯანი. ეს ამიტომ, რომ ყველა ცალკერ მსმელებს, ხალხი დაიხნა, აღარ იცის, ვის მიეკედლოს. და რა გასაკვირია თუ იმისაქენ მიიწევს, ვისაც ძალას შეატყობს.

(შემოდის მსურავი)

მოსახლეობის დედოფალი მთავარმართველი გენერალ-ლეიტენანტი გიორგი ბაგრატიონი (უკვე წამოშლულია) და მისი ცოლი, „ქალი ახსენე და ჯიბი ხელში დაიკავა“. თავალი მთავრად და ტახტზე წამომაჩინეთ. (ნახევრად მწოლიარე მიყრდნობა მუთაქებს. შემოდის პეტრე ციციანოვი — კავკასიის ხაზის ინსპექტორი, ასტრახანის სამხედრო გუბერნატორი, საქართველოს მთავარმართველი გენერალ-ლეიტენანტი).

ციციანოვი. მშვიდობა აქვორობას, დედოფალი და ნათესავები!

დაბაშანი. კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, მაღალ-მამკებელი უფალი, უკაცრავად ვარ ფეხზე ვერ დაგხვდები, სიბერეში სწულდება შემოგჩვია.

ციციანოვი. რას ბრძანებთ, ავადმყოფობა რა სახლიდითა. სწორედ იმითმ მოგინახულეთ.

დაბაშანი. დიდი მადლობა უნაადლებიხთვის, მამა თქვენი დიმიტრი მე კარგად მახსოვს, იგი ასევე კეთილგანწყობით იყო ჩვენიან გამორჩეული.

ციციანოვი. მასაც ბევრი რამ მოუყოლია საქართველოზე.

დაბაშანი მოგახსენებთ ისტორია ჩვენი ქვეყნის დიდ იუსტიციანს დროიდან ვიდრე აქონადე სახლი, სამეფო ჩვენი, უფოთუ დაიცვა სპარსთა ტირანება, უბრძანად გაჰქვს სასოება უჭირბიანიხი ხელმწიფისა.

ციციანოვი. თავიდანვე მსურს გაგედოთ, ვითარცა კაცმა დაბრუნებულმა თავის წინაპართა საქმობაში: არასოდეს უფოლა მგალითი იმისა, რომ რუსებს დაეთმო ის მიწა, რომელსაც დაერქვა რუსეთის გუბერნია.

(პაუზა).

რაც შეეხება საქართველოს სამეფო სახლის საქმეს, ეს ძნელად გადასაწყვეტი კითხვაა. აი, მივიღე წერილი იმერეთში გადახვეწილი თქვენი ვაჟის ბატონიშვილი — იულიონისა. მწერს, რომ მხოლოდ იგია ნამდვილი მემკვიდრე, რაც შეუძლია დაამოწმოს ყველამ — თვით დავითმაც და ხალხმაც თითოში. და თქვენს რაგბში ამის თაობაზე არავითარი უთანხმოება არ არსებობს. ამ დროს დავითმა მოინდომა მის იმპერატორულ უფლებულსობასთან აღქვანდრე პირველთან რეციკალური წარმომადგენელი გავგზავნა, რათა იგი დემიტაციებინათ საქართველოს ტახტზე.

მასხანძი. მზევ ერგალის ანდერძით მისმა შვილემ და უნდა იმყოფნ ჭერ და არა შვილიშვილებმა.

ციციანოვი. მე არ მივიცი უფლება, რადა თქმა უნდა, და იცის რატომ? უწინარება იმიტომ, რომ იმის შემდეგ რაც მან შეხვითა რუსეთს ერთგულზე იმის უკვე კვეშდრეობითა და აქვს ნება მხოლოდ თხოვნა გაუგზავნოს ხელმწიფეს და არა დეპანები. თქვენ ხომ თხოვნა გაგზავნეთ. დედოფალი, სადაც მყოფობს მხოლოდ თქვენი შვილების უფლებადა მიიჩნევით, ასე არაა?

დაბაშანი. დიას, მოწყალეო ხელმწიფე, მაგრამ არ იქნა და არ დაადგა საშუალება ასახუს. აღბათ წინანდელი მმართველები კნორინგი და კოვალენსი ამაშიაც ხელს ვეუფოდნენ. დიდად მადლობელი და სამუდამოდ თქვენი ერთგული დავრჩებით თუ ჩვენ ჰემშარბიტას უმაღლეს კარს მიაწვდინთ.

ციციანოვი. რასაკვირველია, გეთანხმებით. წინანდელმა მმართველებმა უარბაი შეცდომები დაუშვეს

ყველაზე დიდი ბოროტება მიიცი ის იყო, რომ რუსეთში მთავრობის სენატის წინაშე არ მქონოდათ ანგარიშის ჩაბარების ვალდებულება. არც განსაკუთრებული პროკურორი აღევნებდათ თვალს მათ ხაქმიანობას ამიერიდ მოხდა, რომ კოვალენსიმ სარფისი ადგილები დაურჩია თავის ნათესავებსა და ადგილობრივ მემკვიდრეებს. ყველაფერი ვიცი: თავის მშა იქონიოპიური და სახანო ექსპედისიონს“ უფროსად დანიშნა, მისწინა კი თბილისის კომენდანტად. მანვე შეისყიდა საქართველოში მოსული მთელი შალი და მუფის სახალისი ნანგრევებიდან მაულის ფარკის შენებას შეუდგა. ასეთი უწმინდობა აღარ განმეორდება, სწორედ ამიტომ ვარ ხელმწიფისგან გამოგზავნილი.

დაბაშანი. კურობული იყოს იმპერატორს აღექ სადრეს ტახტი!

ციციანოვი. მთავარია ნდობა, რაც შემდეგ მოიტანს ერთგულებას, კეთილდღეობასა და მშვიდობას. ჩრდილოეთის ეს უბრწყინვალეს მშათობი, ძლიერბითა და კაცმოუყვარეობით აღუტრვილი ქრისტიანული რუსეთის იმერია კაცობრიობის ამომავალი მშეა. ყველა ხალხზე ჰპოვებენ მის განანათლებულ სისეთა ქვეშ მშვიდობასა და კეთილდღეობას.

დაბაშანი. ღმერთო გვისმინე.

ციციანოვი. დედოფალი დარეგანს თქვენ რა გიშლით ბეზოს, დავუშვით, რომ გაემგზავროთ პეტერბურგს და თვითონ, პირადად აუხსნათ აქაური მდგომარეობა იმპერატორს? ან თუ გენებათ ბატონიშვილი იულიონი. ჩემთან მიწერ-მოწერის გაბმას არა ხკობს თვით ეხალსო იმპერატორს. რატომ არ ენდობა იგი იქნება მიღებული დიდი პატივით.

დაბაშანი. განა ვასაკვირა უნდობლობა? ცხონებული თანამუსაუდრე, დიდი ერგალის მოატუტეს ბურნაშვიტმა დაგმასთან, ტოტლებმა ასინასთან, ლეოვამა და თუ გენებათ პავლე პირველმაც...

ციციანოვი. რასაკვირველია, დიას, ეს მართალია სამუშაოდ, მაგრამ ახლა აღქვანდრე I მინიფისტ-ში ხომ საქვეყნოდ გამოცხადება, რომ რუსებს სასოებითა და იმედით შემეუფრე ქართველი ხალხის ამყრად მოტუტული არ დაჩრებაო.

(პაუზა)

დაბაშანი. ჩემი შვილების გამეფების თაობაზე პეტერბურგს გამგზავრებას დაქირდება ათი ათასი მანეთი და 40 კაცი ამალის შენახვა.

ციციანოვი. თუ იქ დარჩნას მოსურვებთ დაგინიშნებათ პენსია არანალებ იმისა, რაც აქა ვაქვთ მამულიდან შემოსავალი. იცხოვრებთ ხელმწიფის კარზე უწრუნეულად და უშიშრად. იმპერატორმა ისიც კი დამაბარა ვალდოცეთ, რომ სხვა მრავალ სიკეთესთან ერთად თქვენს განკარგულებაში იქნება პეტერბურგის იქამე მოსოტროვსკის თეატრის“ ლეოვა. ეს დიდი პატივია, დედოფალი.

დაბაშანი. ჭერ მე ავად ვარ, თქვენო მაღალ-მატებულეებო, და ასეთ ხანგრძლივ მგზავრობას ვერ ავიტან. როგორც კი სწულდება მოვერევი, აღბათ, ვეახლები მის უფლებულსობას.

ციციანოვი. ვიმეორებ, დღეს ყველაზე მთავარია ნდობა, ურთიერთგაგება და მაშინ ყველაფერი რიგზე იქნება. აი, მგალითად, თქვენს ბატონო იოანე, ხომ შეეძლო სარდალ დაწარევის თქვენ წინანდლედგ სამა-

როდეს ეხმარა? ან განა ის არ ვიცოდით, რომ და-
ვითმა ხოლომონი გააპარა? მაგრამ არა, ერთმორწ-
მუნე ხალხთან ლმობიერება საქირო უპირველეს
ყოფილია. ან შენ, ჩემო ვახტანგ, შენ აქ რა გერგე-
ბა? აგე დავითის ძეგლი — ოთანე, ბაგრატი და მიხე-
ილი წაიღვენი და მშვენიერად ცხოვრობენ რუსეთს.
შენ ვინ იციხს როდის მოგაწვევს მეფობა, ან იმ დროს
ცოცხალი იქნება? დღევანდელი დღეა ირჩიე, ვახ-
დი რუსეთის ერთგული, გაემგზავრე და იქ იპოვი
დიდს ბედნიერებას, იცხოვრებ უწარუველად. კარ-
გად და დიდის დიდებით.

პაბტანტი. მიჩრევიანა მიწის მუშად მოკვდე საქარ-
თველოში, ვიდრე რუსეთს გავემგზავრო.

სინიანოვი. ახეთი ჭიუტობა რუსის მთავრობას
აფიქრინებებს, რომ მეფის ოჯახს პირი აქვს შტრუ-
ლი და სპარსეთის ბაბა-ხანს, ან ლეიკების გარე ელო
დება. ეს კი არაფერს კარგს არ მოიტანს, მე თუ რა-
მე დაიჭერება.

დარბაზანი რუსის მთავრობაცა და საქართველოს
გამგებელიც თქვენა. ბრძანდებით, კიდევ მეტი —
ქართველიცა სიხსლითა და ხორციით

სინიანოვი. კაცის უპირველესი დანიშნულება სი-
ტყუე ყოფნა. ერთგულება და მხნეობა.

პაბტანტი. ჩემო მალა-ალმატბეული უფალა! გა-
დასახლებას გადაგვარჩინე და თუგონდ ფეხებში ჩა-
ვივარდები.

სურათის დასასრული

დედოვალ მარინის ოთახი

დედოვალი მარია იმედი და ციციანოვი.
სინიანოვი. მახსოვს რა, რომ ჩვენ ახლო ნათესა-
ვები ვართ თუ თავს მივცემ უფლებას, დედოვალა,
მოგმართოთ, ჩემო დეო, მარია!

დედოვალი მარია. ნათესავობა თქვენ მხოლოდ
წრდილობის უფლებებელსაყოფად გსურთ გამოიყენოთ?
სინიანოვი. ყველა ქეშპირიტი ქრისტიანია, თუ-
გინდ სხვა რაქული მოწინავე ადამიანი ისწრაფვის
მთელ საქრისტიანოს დაუნათესავდეს, მთელი კაცობ-
რიობის ოჯახის წევრი გახდეს. იგი თავისიანად მხო-
ფელიის გამოჩენილ ადამიანებს მიიჩნევს, მათ ბაძვს.
მათებრ იღვწის. ერთგული სიამაყე მათ ნაკლებად
ახსიათებთ. და პირიქით — რაც უფრო ბნელია ხალ-
ხი, არაარობაა ადამიანი, მით უფრო სურს მიტმას-
ნოს ერთგულ დიდებას — ეს ხომ მას არაფრად
უქდება?!

დედოვალი მარია. ყველა ირი გამოირჩევა რა-
ღაც განუმეორებელი ნიჭით, ვინც ამ ნიჭს ამ ნიჭი-
თვე ერძჳის, ის თავის თავს უარყოფს.

სინიანოვი. არა, დედოვალა, პატარა ერები ვი-
თარცა ნაკადულები და მდინარეები ისე მიჰაქანებენ
თავის განსაკუთრებულობას დიდ ერებში, ისტორიუ-
ლი ხალხების ოკეანეში და ეს სტიქიორული მიზიდუ-
ლობა, ვითარცა პატარა წყლის დიდი წყლისაკენ,
აღმათ უზენაესი სამართლიანობაა.

დედოვალი მარია. სხვა ენაზე მოსაუბრე ვერ
ცნობს აზრისა და სიტყვის გამოხატვის მშვენიერე-
ბას.

სინიანოვი. საუბედროდ რაღაც იკარგება, რად
თქმა უნდა, მაგრამ ხომ იპოვება კიდევ?
დედოვალი მარია. ჩინ-მუნდლები?

სინიანოვი. რას იზამ, მე ფიცით შეგორკლიე რა-
რისკაცი ვარ, ჩემთვის პოლიტიკა არის ძალიან მნიშვნე-
ლოვანი — სიმხნევე, საშუალება — ფული ჭარბი და.

საქიარებლად.
დედოვალი მარია. გამოდის, მუდამ ყველაფერი
სათვის მზადა ხართ, არაფერი შეგაკავებთ?
სინიანოვი. ახე გამოდის.

დედოვალი მარია. მერე რაღაა ის, ვისაც საფი-
ცარი არაა რა აქვს?

სინიანოვი. ჩემო დეო, მარია...
დედოვალი მარია (წამოდგება წასასვლელად მომ-
ხალდელო). თავს ნებს ნუ მიხეობ, თავად!
სინიანოვი. დედოვალა, მე მოვედი მხოლოდ და
მხოლოდ ნათესავთან და მსურს რამოდენიმე რჩევა შე-
ვთავაზო მას. (პაუზა)

სინიანოვი. როცა ხალხი ისეთ უმეცარ მდგომარე-
ობაშია როგორც აქ, მისი მართვა სულ უბრალოდ.
კორების გავრცელებითაც შეიძლება. ის ხმები, რომ
ვითომც იმ იმპერატორმა უფლება არ მოქცა, ძალი
დავაცანო მეფის ოჯახის ვახსლებს მოწინააღმდე-
გებებს, მართალია, წვრილმან უსიამოვნებას ჰქმნის,
მაგრამ სამაგიეროდ რუსეთის იმპერატორის კაცთმო-
ყვარების სახელს ამკვიდრებს, ნდობას ნერგავს ახ-
ლად მოქცეულ მოსახლეობაში. თქვენ კი დედოვალა.
გამოგატყდებით. რომ მე ამის უფლება კი არა,
პირდაპირი ბრძანებაცა მაქვს. სულ თავიდან რუსეთის
მთავრობას წინააწარ ჰქონდა განკურთვითი იმეთი მე-
ფის სახლობის გადაყვანა რუსეთში. თუ დღეს ბატო-
ნიშვილები ვახტანგი და დავითი გავგზავნე რუსეთს.
მე უბრალოდ აღვბარებდი მისი უდიდებულების
იმპერატორ ალექსანდრე I ნება. თქვენ კი გირჩევთ,
ნუ აპყვებით ქარაფშუტა პატივმოყვარებას, რომელ-
ნიც, საქმე საქმეზე როცა დგება, შიშობა კარგიდას-
ტები, ან მოლაუბებები გამოდგებიან ხოლმე.

დედოვალი მარია. თქვენი სიტყვებით ყველა
სამეფო სახლის წევრი რუსეთში იქნება დადასახლ-
ბული და მათ რიცხვში მეს?

სინიანოვი. ჭერ ერთი, რომ თქვენ წარმოშობით
ბაგრატიონი კი არა ციცივილი ხართ, მერე — მეფე
გიორგი XII ქრთვი, რომელიც პირველ და უერთ-
გულეს ქვეშევრდომად ითვლება რუსეთის ტახტის.
ახლაგარდა ხართ, ამავე დროს წვრილშვილის ერ-
თადერთი პატრონი, ყველაფერი ეს, ვფიქრობ, სათა-
ნად დაზმარების ვითარებაში, არ უნდა დარჩეს ყო-
ველად მოწყალე მისი უდიდებულების მიერ შეუწყ-
ნარებელი.

დედოვალი მარია. იმ დღიდან, რაც რუსეთმა
დაარღვია თავისავე პირობა და შემკვიდრე დავითის
თავდასრად რუსთა მმართველობა დაგვაძალა, აღარაფ-
რის იმედი და აღარავის ნდობა აღარ არის ამ სამე-
ფოში.

სინიანოვი. რომელ სამეფოში, რომელიც აღარ
არსებობს?

დედოვალი მარია. სამეფო იმ დრომდე არსე-
ბობს, რა დრომდეც მას ჰყავს დამცველი.

სინიანოვი. მერე ხად არაა იხინი?
(დედოვალი არ პასუხობს)

სინიანოვი. ყველამ თავს უშველა და ჰკვიანუ-
რადც მოიქცა. აბა რა, ლიტონ სიტყვას შეეწირონ
თვალდახუტულნი?

დედოფალ მარინამ. რა გავით მზედევლობაში? ცინიანოვი. კარგად იცით, რაზედ ვამბობ... კიდევ ერთხელ შეგახსენებთ, ახალგაზრდა ხართ, წერალ-შეიღბს დედა...

დედოფალ მარინამ. რაც უფრო მეტი გვაქვს შეიღბებ, მით მეტად გვაყვარს სამართალი, ადამიანი... ცინიანოვი. ჩემი რჩევაა ნათესავური, მეგობრული და თუ გნებავთ გაფრთხილებაც. უსაგნო და ფუჭ ახრებას წეს გადაწყვეტი. როცა დიდების და გამოჩინების შესაძლებლობა არსებობდა — კანონიერად და უპაიროდ ყველა იბრძოდა გვირგვინისთვის ახე თუ იხე. ახლა კი, როცა პასუხია საგები, თქვენ რაად იხეშებთ უბედურებას, სხვისთვის გამოცხადებლად მარყუხში რადა მყოფთ თავსა? როგორც უთქვამს დიად რუსთაველს „ხაცა არა სჯობს გაცლა სჯობს“... უკეთებად ვერაფერს გეტყვით. კარგად მენახე, დედოფალი, გეშვიდობები.

(გადის)

დედოფალ მარინამ. რისთვის მოვიდა, ვამაფრთხილა ნათესავრად თუ დაუნდა, ყურადღება დამიზღუნდა, აზრი გადაწყარა? დავითი და ვახტანგი გავაჯენს, ქარი ჩემია. იქნებ მართლა იმპერატორს მივწროს თხოვნა — რომ დამტოვოს? ესეც ხომ მიაჩრდება გაშუამდგომლებზე? მერე სამეფო, საქართველო ახე უპატირონდ უნდა დავტოვო? არადა ჩემ დედოფლობას, ჩემ კანონიერ დანიშნულებას არავინა სცნობს ორიოდ ჩემი ახლობლის გარდა. არა! თუ არ ვაძრულე, ყურადღება არ მივბეჭდები — ვერ რას ვაწყაყობ, ჩამოჰკრა ეამბა, დრო აღარ ითმენს. ნიკა! ნიკოლოზ!

(შემოდის ნიკოლოზ ხიმშიაშვილი)

ნიკოლოზი. გისმენთ, დედოფალი!

დედოფალ მარინამ (თან წერს, თან ლაპარაკობს). ჩემი ძმა უნდა მოიყვანოს და ახლან ორბელიანს შეატყობინო, ხეცურეთში გაგაწავნოს კაცი გადილასთან დაუყოვნებლივ.

(ნიკოლოზი გადის)

დედოფალ მარინამ (შეწყვიტა წერა). იქნებ გავჩუმდებ? არც არავის მოუვა თავში, რომ აქ მე მიდევს ვალი უპატრონო უბედურს ამ ჩვენ ქვეყანას? დავინიშნო პენსიები და მოვუარო ჩემ შვილებს? რაც მოთავარი, საქართველოს ხომ მაინც არაფერი ეშველება. ჩარი არა გვაყავს, არც დამხმარე, არც ვინ მოხარჩელე შეიდა ამხობის წამოსაწყობად. მთებში გავიხიზნო, როგორც ჩემი ერთგული ფშავ-ხევსურები მირჩევენ და იქიდან შემოვუტეო?

რად მიხედოდა ასე პირდაპირ, ცხარედ შევხვედი ციციანოვს. ზაკვა ზაკვით თუ დაიძლევა... ვერ მოვიბიძგი, ვერ მოვიტერი ჩემ თავს, ავდელოდა და უნებურად გულში რაც მაქვს გამოვუჩინე... მაინც უნდა გადავწყვიტო, რადაც ვიღონო. გვეყო, რაც ვიჭიქით გულხელდაქრებით. ვიდრე პირისპირ არ დავდგება უბედურება, თავის გაყინულ ხელს არ შეახებს, ადამიანი ხელ უხახვფელო იმედს უხობს, შეთხზულს იჭირებს, როს დღენიადაც სინამდვილე სხვას ეუბნება.

(შემოდინ დავით ციციშვილი, დედოფალი და ნიკოლოზი) ძმა, ასლან ორბელიანი, კალატროვი და კარაიოზი (ასლან ორბელიანს) რამდენაა რუსების ჩარი?

ასლან ორბელიანი. ტურქოვის გრენადერთა პოლკი, 8 შტაბ-ოფიცერი, 28 ობერ-ოფიცერი, 54 უნტერ-ოფიცერი, 24 მუსიკოსი, 800 მეტი ხალხიათ.

4 ზარბაზნი, 68 კანონი, 102 ცხენი, 41 მარხილი, 4 ჩინოვნიკი, სულ ათამამდე კაცი, ორი მუსკეტერი, ბიხის პოლიც კორხა და თელავში და ერთი კახეთი: ლეონტიევის მეთაურობით.

დედოფალ მარინამ. ჩვენა?

ასლან ორბელიანი. ჰერჯერობით არც ერთი კაცი, თუ არ ჩავთვლით ჩვენ ქალბოხას.

დედოფალ მარინამ. მამს საქართველო?

ასლან ორბელიანი. ხალხს ფეხზე უნდა წამოყენება.

დავით ციციშვილი. ბატონიშვილი აღარავინ დარჩა, თიშურაზიც გაიქცა წუხელ, თუ თავადები შეიკრებიან, ხალხს დარჩამავენ? ამას დრო უნდა...

დედოფალ მარინამ. დავით, ხსწრაფოდ ფშავში გაგაწავნეთ კაცი (აძლევს წერილს). ერთი წუთით გადადებთ არ შეიძლება. ახლა აქ იყო ციციანოვი. მათ სურთ მიწასთან გაგახსრონ, გაგვაცამტვერონ.

დავით ციციშვილი. დაო, მარიამ! იქნებ მივწვდეთ ხელს, შენი გადასახლება რომ სდომოდათ შენიდან დაწყებდნენ, რა დააკებდათ.

დედოფალ მარინამ. მარტო ჩემში და ჩემს ოჯახში არ არის საქმე.

დავით ციციშვილი. როგორ, შვილები არ გეცოდება?

დედოფალ მარინამ. ყველას შვილები! აი, ჩემ ფული (კალატროვს), იშოვნო უნდა ცხენები და კარტები შენ კი, დავით, სურამს დამხვედები ერთგული ხალხით. დროს წინაღობით შეგატყობინებ.

ციციანოვის სხალი

ნახევრად ქართულ ყაიდაზე მორთული ოთახი. ხმალ-ხანჭალი კედელზე, ტახტი, ხალჩები, ალექსანდრე I სურათი, ვერკოვლი საწერი მიგოდა და საეპიტელი. ციციანოვი, გულრული ლაზარევი და ოფიცერი. ციციანოვი რალაცას წერს.

ლაზარევი. პირდაპირ ვახოცარია, ქართველებისთანა უღარდელი და დაუდევარი ხალხი არსად მინახავს, სულ ოდნავი კეთილდევობა მთლად ავიწყებდა ვახაპირსა და კარგავენ ყოველგვარ სიფრთხილეს.

ციციანოვი. ზოდა ეს ხასიათია გამოსაყენებელი. ასეთი ხალხის მოსყიდვა უფრო ადვილია, ვიდრე დაშინება. მოთავარია, როგორც მინი ულდებულეობა იწერება, არახვზის არ დავუშვავთ ერთი აზრი იქონიონ, პირი შეიკრან.

ლაზარევი. აქაურები იმდენად გაუზრდელი არიან, რომ ბატონიშვილებს უხარალო გლეხებში ვერც გაარჩევენ.

ციციანოვი. მართალია, გენერალო, აქ გლეხებიც ბატონიშვილებს ჰგვანან. თუმცა ბატონიშვილები დავითი, იფლონი, იოანე დიდად განსწავლულნი არიან. სპარსული, თურქული, ლათინური, რუსული ენები.

ლაზარევი. დავითი ორი წელი რუსეთში გახლდათ. თქვენო მაღალდამტებულებავ.

ციციანოვი. ივან მტროვიჩ! რუსულის გარდა თუ იცით სხვა რამ ენა? თქვენი ორი წელია აქ ბრძანდებით, ისწავლეთ კია ერთი ქართული სიტყვა მაინც?

ლაზარევი. რაში მგირდება?

ციცინაშვი. ხაქირა, ფრიად ხაქირო. აი, ახლა მოყვანენ ფშაველ გადილს, მე მას დავკითხავ, თქვენ კი ვერაფერს გააკვირებთ.

მუხომცანი. თქვენო მაღალმატებულებავი შემოვიყვანო?

ციცინაშვი. ჭერ დაყენეთ დარაქები ჩემს ოთახებში, ფფიქრობ, მისი დაპატიმრება დაგვიკრძალავს, კალატოზის დამიასხეთ, მერე გადილა შემოუშვით, შემოვიყვანეთ.

მუხომცანი გისმენთ! (ლაზარევი და ოფიცერი გადინ. შემოდის კალატოზი)

ციცინაშვი. შედი ტახტის ქვეშ, თუ გაქიუტდა და ხაქირო ვახლე, გამოხვალ და პირზე დაადგები.

პალატოზი. უარს ვერ იტყვებს, როგორ გაზედავს? აღარაფრით აღარ გაუშვით, თორემ...

ციცინაშვი. მიდი, შეძვერდი!

(კალატოზი ძვრება ხალიჩავადფარებული ტახტის ქვეშ, შემოდის გადილა გოლიათის აღნაგობის ფშაველი)

გადილა. გამარჯობა, ციციანოვი რისთვის მომიხმე? ციცინაშვი. შენ რიდასთვის ჩამოსულხარ თბილისში?

გადილა. მარილის სასყიდელად.

ციცინაშვი. სხვა არაფრისთვის?

გადილა. იქნებ სხვა რამისთვისაც.

ციცინაშვი. მოდი, ნუ დამალავ, ტყუილის თქმა ახა რა ვაქცობადა.

გადილა. ხა! ხა! ხა!

ციცინაშვი (გაბრაზებული). რაზე იციანი?

გადილა. ვაქცობაზე გეცინება.

ციცინაშვი. შენი სიცოცხლე, ფშაველო, შენს სიმართლეზე ჰყიდა. თუ არ იტყვი მართლს, მე შემიძლია ვუბრძანო და აქვე თავი გაგადგებინონ.

გადილა. შეც ლაჩარი გამოვდგები, არაფერს ვიტყვი და თავს მოგაკლევინებთ.

ციცინაშვი (დგება ფეხზე, უახლოვდება გადილს დაღყავებთა და ღმილით ეუბნება) შენზე ბევრი კარგი მხენია.

გადილა. მეც გამოვიდა შენზე ბევრი რამ.

ციცინაშვი. რა გაგვიკა?

გადილა. ამბობენ, რომ მხენ ხარ, მაგრამ...

ციცინაშვი. რა მაგრამ?

გადილა. მხნობაც არის და მხნობაც...

ციცინაშვი. თქვი, ჩემო მეგობარო, ჭავრი ნუ გაქვს, არას ვაყენებ.

გადილა. მიმინო მხნეა, მაგრამ ყოველთვის რაღაც მიწით მოქმედებს, ან სილადე რად უნდა ჰქონდეს? სულ პატრონის წაქეზებას ელოდება. ძერხს კი იმაზე მეტად არაფერი ახარებს, იროა შეჭერას მაღლა ცაში, გადაყურავ-გადმოყურავდეს და ზეადაგი ცად დანახოს.

ციცინაშვი. იცი რა, გადილა, შენისთანა ვაქცავები მჭირდება, მოდი ჩემთან დარჩი, კარგ ქამაგირს დავცინებ, ოფიცრად გავხდი.

გადილა. ეი, ციციანოვი შენ არ გეყოფა ბაგა-ბაგა რბენა, ახლა მეც გინდა გამოსულლო.

ციცინაშვი. კარგი, კარგი! როგორცა გსურდეს. ჩემო უშუალო მეგობარო. სიმართლე კი უნდა გვიბნარა. შენ თუ დედოფალ მარიამს პატივსაც სცემ, განა მე მისი ბიძაშვილი არა ვარ, განა მე ცუდი მინდა მისთვის? ვილაყებებს სურთ გადაიბირონ, შეტდომოში

შეიყვანონ. ჩვენი ვალა სწორ გზაზე დავუდგინოთ ამაში შენც უნდა დამეხმარო, თორემ რუსეთის მთავრობის განაწინებას ბევრი არაფერი დაჭირდება. იმ დიდ პენსიასაც დამკარგავს, რომელიც იმერატორმა დაუნიშნა წვრილშვილსაცა და მასაც. ხერხიანად გამოვიბნე ერთი მიანიც რას ფიქრობენ, რად არ ანებებენ ქვერც ადამიანს თავს, მიანიცა და მიანიც უნდა დედუნა?

ადილა. გულთმისანი ხომ არა ვარ, ციციანოვ, მე, ერთმა გულსაცა, რა ვიცი საქართველოს დედოფალს რა სურს, თან ვინ რასა ჰფიქრობს?

ციცინაშვი. გულთმა მერა, რომ შენა და დედოფალი საჩხაბავს არაფერს აპირებთ, მაგრამ თუ გაჩვევით არ შეცოდინა რაშია საქმი, როგორ დავებმარო? მე შენ ვეტივი ამაო რამეში დააქვრებ?

გადილა. ამათაო, ციციანოვ, ვინ არის ამით? შენ მათით უფრო მაგათი ხარ!

ციცინაშვი. კარგი, მაშ, გადილა, რახან ჩუტობი აი, ვნახთ ახლა რაღას იტყვი? კალატოზი!

(კალატოზი გამოძვრება)

გადილა. მერხისა ეს ვირთხა სიდან გამოძვრა? პალატოზი. გეყოფა, გადილა, სთქვი სიმართლე!

მე აქ შენ გამოსატეხად ვარ, ახა, შემომხედე, არ გაგონდები? შენ ხომ გუშინ დედოფლის გვერდზე მხანებ, ამის შესატყობინებლად როცა მოხვედი: ყვედაფერი მზად არის გასაქცევად, კუთიაში ჭორები გამოადებულად არიან და ისინიც, იქ მზად არიან მთებში გასამგზავრებულად.

(პაუზა)

გადილა. რასაც შენ ამბობ, სისულელე და მონაგონია, ვერც მიცნებარ და პირველადაცა გხედავ. შენ რომ კარგი კაცი იყო, ტახტის ქვეშ რა ვინდაა მა? (გაიწივს კალატოზისაკენ. შემოვარდება რამოდენიმე გრენადი, კონდახებს დაუშვინებ სურვილად და შეკრავენ გადილს) ვაჰმე! რატომ არ მაქვს ჩემი უტყუარი ხმალი! აფერუმ შენს ვაქცობას, ციციანოვი!

(ვაყვით. მათ შორი-ახლოს მისდევს კალატოზი) ციცინაშვი. რუსთა ქარის ხარდალს, გენერალ-მაიორ ლაზარევის თხოვეთ! (ალაგებს ავექს, რომელიც ბრძოლაში მიიყარ-მოიყარა. შემოდის ლაზარევი) ივან პეტროვიჩი! ხვალე უნდა გავახალხოთ დედოფალი მარიამი --- ბუგრატიონთა მიდრას უქანსენლოთ თავი წაყვარათ.

ლაზარევი. დიდხანია ამას ვამბობდი.

ციცინაშვი. იმერატორის მოგვიწოდებს, რაც შეიძლება მშვიდობიანად მოვხდინოთ ეს გასახლება. მარიამის მგზავრობას ზეიმის იერი უნდა მივცეთ. თქვენ, გენერალ-მაიორო ლაზარევი! წარუდგებით დედოფალ მარიამს სახალღუმო ფორმაში. ასევე სახალღუმო ფორმაში იახლეთ ივერის პოლიც კაპიტანი იაკოშივი, შტაბს-კაპიტანი ხრუსტალიევსკი, კვარტრმეისტერი სუროკოვი, სოტნიკი კრიშვი დილადარიან მიხვალთ სახალღუმთან მუხიკონებთა და რი ბატალიონის თანხლებით. თაღარგი ამ საღამოსვე დაიბირეთ, შემკარით ვველა გზები და უთვალთვალთ სახალღუმს, დღითი კი, ვიმეორებ, შეჭვარეთ ხალხი, ყვავილები, მუხიკონები, სიმღერა, წირვა-გადასახლება უნდა იქცეს დღესასწაულად.

სურათის დასასრული

დედოფალი მარია, ზურაბ ივანგული, კალატროვი.

პალატორევი. ცხენები და კარტები მზად არის და დგას განის კართან.

დედოფალი მარინა, გადილა რატომ არ გამოჩნდა, რად იგიაინებს? ზურაბ ივანგული. იქნებ ელის შემოღებებს? დედოფალი მარინა. არა, უნდა მოსულიყო, ასე დაიბრუნებოდა.

(შემოდის ახალგაზრდა) ახალგაზრდა. დედოფალი, არ გამოიშვებ, ძლივს გამოვახარ...

დედოფალი მარინა. როგორ? რა მოხდა? მოხუცე ყოველი!

ახალგაზრდა. გაველ თუარა შევიჩეხე რუსთა უარაულს, არაფერი არ უკითხავთ მხოლოდ თვალი გამომაყულებს, ავლაბრის კართან მისვლისას კი შემოგხვდით, ვინაოც ცხენები. ვერარა ვუთხარ, მაშინ წამართვეს ექვსივე, შემოდანაც გადმომაჩინეს, დაკვება მომინდომეს, მტკვარში გადავხტი და კრუტელებში თავარგული გამოველ ნაირს.

ზურაბ ივანგული. მაშხადაემ რუსი მმართებლები მიხვდნენ ჩვენ განწარხვას, დავანებოთ თავი. დედოფალი მარინა. უშხედრო ცხენები მოპარული ეგონებოდით.

(შემოდის ნიკოლოზ ხიმშიაშვილი) ნიკოლოზი. გადილა დაუპატომრებიათ, დედოფალი.

დედოფალი მარინა. ვინა თქვა, როდის? ნიკოლოზი. ჩვენა მტოვარმა.

დედოფალი მარინა. იქნებ ცდება? ნიკოლოზი. საუბედუროდ სიმართლზე, მე შევაპოწე.

(დედოფალი ჩამოტდება სასოწარკვეთილი) ზურაბ ივანგული. ყველა ჩვენი მცდელობა უბედურების მეტს არას მოგვტაცდა.

(დედოფალი აღელვებულად დიდს, იწყებს ნივთების ჩალაგება-ჩაყრას ზანდუკში, მფარაშში). დედოფალი მარინა. ნიკოლოზ, ანახტახიმ მომიშხადოს ბავშვთა ხაბაკი, თბილად ჩააცვან, არ ატარონ, აქ მომიყვანონ... არა, არ გინდა, მოიცა ვერა.

(შემოდის ასლან ორბელიანი) ასლან ორბელიანი. რაშია საქმე, რატომ ალაგებთ ხაბაკს, დედოფალი?

დედოფალი მარინა. არ იცი განა? ფშავ-ხევსურეთში მიშყავს ბავშვები.

ასლან ორბელიანი. ვინ გამოგვყვებათ, თქვენ ხუტუბარო, აშხელა ოჯახით რა შეგიძლიათ?

დედოფალი მარინა. ოთხოდ კაცი თანახმა გამომაცილონ, წამოდი შენაც.

ასლან ორბელიანი. როდის? დედოფალი მარინა. დღეს, შუალამეს.

ასლან ორბელიანი. თუ მთელი მეფის ოჯახი აქედან გადაახლდა, თქვენი ცხოვრება რაღა იქნება საქართველოში? თავს რაზე სწრაფთ და ჩვენც ყველას გავუბედურებთ, დალუპავთ ბავშვებს!

დედოფალი მარინა. სიკვდილისათვის იცოდებთ ბავშვებს? მაშ მომონისათვის რატომ იშებენ?

თუ დაეკარგათ გონიერება. დაიწვიეთ მოვალეობა, სინდის-ნაშუის და სოვლით, რომ ყველას გლუმბუგვსპობით და გაუბედურებთ, რაღას უღებხართ, ვაჭყეტებო. აიღეთ ერთხან მანჯალი. მერტემ თოფი, მოკალთ, მესროლეთ!

ზურაბ. შენ წაიყვანე მაშინ ჩემი ორი ძე ილია და გიბრაალი, დამალე ისინი შენს სახლში, იქნებ შეცვალის მდგომარეობა და მერტე შესაძლო გახდეს მათი სახმე გაწავანა.

ზურაბ ივანგული. თქვენ განდათ სულ დამაქოლოთ!

დედოფალი მარინა. არაფერი მოვიდა, ზურაბ, ნუ გეშინია, ვინ გაიგებს. აი, წაიღე. ათახი, ორახი ათახი მანეთი...

ზურაბ ივანგული. საქმე ფულში არ არის, არ შემოძლია...

(შემოდის ეგნატე იოსელიანი, დიაკვანი) ეგნატე. დედოფალი, წაიღეთ მწუხრზე?

დედოფალი მარინა. განა ახლა ლოცვის დრო მაქვს? დავიღუბე მთელი ოჯახით, ჩემი მოცილებით.

ეგნატე. ეს არ არის ბრძნული საქმე... დედოფალი მარინა. რატომ? რატომ? თუ წაველ ფშავი და რამ ვილონე, ნუთუ თქვენ გვერდში არ დამიდგებიან?

პალატორევი. ეგ არ მოხდება, დედოფალი, გადილამ გაგვცა.

დედოფალი მარინა. გადილამ გაგვცა? ვინ ამბობს ამას, ეგ სიცრუეა! გამოემლები თქვენა ხართ, თქვენა ახლა როდესაც გადწურა ყველა იმედი, როცა მოლიანდ საქართველო განსაცდელშია, როცა მოყვარედ მხოლოდ მტერი თავის ბორტს სახეს არ მალავს, როს თვალებიდან ნელა-ნელა გვეცლება ლიბერი, მე, საქართველოს დედოფალს, სამეფოს კანონიერ გამგებს გვერდს არ მიდგებიან?

ოთხი კაციც ვერ მომინახავს, რომ სამშობლოსთვის, მეფობისთვის თავი გადადოს. ვერ გამოვიდა ასე მალე რაღაც ხუთ წელში, სად დაიკარგა გმირთა დიდება? მეფე ერთკლე — ზღები ველა ნათელაშვილი, ხელონანი დერჰარაშვილი თავის ამქართ, ჩვენი ივანე ახაშვილი შევანადასთან, არაგველები, დავით მარჩბელი მსახირობელი, რომელმაც სამშობლოსთვის სიკვდილიც კი ერთ დიდ სახიბოდ წარმოაჩინა. რა ნიაღვარმა ეღამა იგი — ძირმტკიცედ დგომის სულისკვეთება. რამდენიმე წელიწადში გადაგვარდეს მთელი ქვეყანა? უწინამორბედლო დამოკიდდროს მზღობის სახელი? თუ, მაგ კაცობაში მაგ სიცოცხლეს რაღა მავანი შემამოშავალი ისტორიის მწვერლოდან გადმოშხედავს, რა სახაცილოდ მოგჩვენება თქვენი ვნებანი. მა, კიდევ ერთი ათეული წელი იცოცხლოთ. სტომაქს ახყვეთ, თაფლუბი სვით და დიპლომა იჭედო ბუბრათან, მერტე რამე სნეულებით მიეხაროთ მიწას ქართველსახს. მიწას, რომელაც არ დაივიკით, მიწას, რომელაც აწ კოლხობად შეგინაწვერებთ — შეთვისებთ კი ვერ შეგათვისებთ ჩვენი მიწა, დედა ყოველის. იგი სიწმინდით, სიღამაშით, ნოყიერებით მით განირჩევა, რომ ყოველი მისი მუჭა, მუჭა ფხვიერი არის კაცურად გატარებული სიცოცხლის ფერფლი და იმ ფერფლიდან ხელახლად იხადებიან ვეცაკები და არ დაჩრები. თქვენ კი, აღბათ, ის გორობი ხარცტალებიგან გაქვავებული, კვლავ რომ მოსულა შტარიალებით.

გამშორდით, წადით არ დაგინახოთ ჩემმა თავლებმა. (ყველა გადის, ნიკოლოზის გარდა, რომელიც მუხლებზე დახოქილა და თავი ჩაუქინდრავს).

ნიკოლოზი. თქვენი ძმა დავითი თავისი ხალხით გველოდება სურამში, დედოფალს.

დედოფალი მარინამ. რომ აღარ ჩავალთ, ხომ მიხვდებით.

ნიკოლოზი. კიდევ არსებობს საშუალება, ქალაქობით რომ გავცვალოთ აქაურობას.

დედოფალი მარინამ. წადი, ნიკოლოზ, დამტოვე მარტო — მინდა ვილოცო.

(ნიკოლოზი გადის)

უნდა დავწვარდებ, დავიბრუნო სულის სიმშვიდე. მთელი ცხოვრება, ყველა ნაბიჯი ხედისა და უხედლობის გზავსაყარად შემომიერთა. „უნდა გამპარადი, მოგმზადო ყველაფრისათვის“ — მეფე გიორგი მეუბნებოდა. ყველაფრისათვის? — მაინც რისთვის? რისთვის? რისთვის? ბაგრატიონს ათასწლოვანი მეურვება უქვალად გამქრეს, საქართველოს წარბოცობის თავისუფლება?! ამას უკვე არაფერი არ ეშველება... დედოფალმა ქეთევანმა ჩერ კიდევ ახალგაზრდამ ახარის იცხა და მამაკაცთა მხედრობის აუყოლია. მე კი, მე ოთხიოდ კაცს ვერ მოვუყარე თავი, (პაუზა) ვერ ვუდღოფულე. დედაც, ქეთევანი ანგელოზისა ნაწმა ხულმან შენმა დანათო აღი საუქუნო მწუხარებისა. შენგან ნარნარისა ქართლინისა სულისა, შემოქცევი, რომელ ვერა ვნახე ასპარეზი რბენად ბრძოლისათვის. მომეც ძალი შენი, სულთქმა ჩამიდგი, ვინძლო როგორმე დაგემოწაფო.

(მიდის წმინდა გიორგის ხატთან და უხმოდ ლოცულობს დაჩოქილი).

(შემოდის ნიკოლოზ ხიმინაშვილი, ელოდება სანამ დედოფალი არ დაამთავრებს ლოცვას)

დედოფალი მარინამ. რა მოხდა, ნიკა?

ნიკოლოზი. რუსთა სარდალი ლაზარევი, ოფიცრებით ერთად მოვიდა. სახალტეო რუსთა ქართი არის გარშემორტყმული. საიდუმლო გვირახიდან შეგვიძლია მოვხვედეთ რიუჩე, იქ კი ცხენებით გველოდებიან. გართიარეუ მცხეთას ვიქნებით, დაბინდებამდის ნიკოლოზი მღვდელთან დავრჩებით. შუალამე რომ გადავა სურამში ჩავალთ.

დედოფალი მარინამ. რაზე მოსულა გენერალი?

ნიკოლოზი. გამგზავრების შესახებ თუ სურს შეხვედრა. დაიწიებით მოითხოვდა, ახლავე აცნობეთ დედოფალს ჩემი მოხვალა...

(შემოდის ლაზარევი თარჯიმანთან და რუს ოფიცრებთან ერთად)

ლაზარევი. Оставьте нас наедине с королевой.

თარჯიმანი. სარდალი ითხოვს, დედოფალთან მარტო დარჩენას, ვითოვთ ყველას გახვიდეთ.

დედოფალი მარინამ. გენერალს, თქვენ თავს ზედმეტ უფლებას აძლევთ. აქედან არავინ გავა, ვიდრე მე ამას არ მოვისურვებ!

(თარჯიმანი არ თარგმნის)

ლაზარევი. Я пришел исполнить Высочайшее повеление: для собственного ея и всей Грузии

спокойствия царица Марнам с семьей должна сегодня же оставить пределы Грузии.

(თარჯიმანი თარგმნის)

დედოფალი მარინამ. ეს ვისი ბრძანებაა? **თარჯიმანი.** მისი უდიდებულესობა იმპერატორ აღეკსანდრე პირვლიხსა.

დედოფალი მარინამ. მაჩვენეთ იგი! **თარჯიმანი.** Королева хочет взглянуть на царский раскрипт.

ლაზარევი. На этот раз я исполняю приказ наместника Цицианова.

(თარჯიმანი თარგმნის. შემოვიარდებიან მარიაშის უფროსი ბავშვები თამარი და გაბრიელი)

თამარი. დედა, დედიკო! რაშია საქმე? (შემოეხვევა)

ბაბრიელი. რა უნდათ ჩვენგან? (შემოეხვევა)

დედოფალი მარინამ. რატომ არ გვინათვ? ამდენ ხანს რას აკეთებდით?

(შემოდინ ანასტასია და მსახური ქალი — ეტყობა, რომ ბავშვებს მოსდევდნენ)

ანასტასია. გამოეპარნენ, დედოფალს, ვილაყ უმწერმა ჩააგონათ, გვახსახლებნო თითქოს ყველას...

დედოფალი მარინამ. ვინ ვიხიბათ, შვილებო, არაფერია, რუსთა ხელმწიფეს რაღაც ქვალდღი მოუწერია, რუსეთიდან თქვენი ბიძების წერილებიც მოსულა გუშინ.

ბაბრიელი. მაშ რატომ დგანან ჩვენ ფანჯრებთან თოფიანი რუსთა ხალდათნი?

დედოფალი მარინამ. აბა, ახლავე წადით, დაწექითი ამ საქმეზე ხვალ დილაზე ვილაპარაკოთ. (თამარი.) ჩემო კუდრაქავ, ნუ გამბარაზებ, ილოცე წუნხარად, შენებურად და დაიძინე, დაგვისმარება გაფორქქნილი ია ლურჯთვალა, ან საქართველოს ღამაში გერსა, რომლის მოპარვას შენ აძირებდი. ის შურდული რითაც დავითმა სძლია გოლიათს, სოლომონის მართლმსაქულებს სასწორი ძველი და მისივე ტახტის ბურჯი — ლომი ამაყი. ჩემო ჭიბრიალ, შენ ხომ დიდი ხარ, შენ თუ ასე მოიქცევი, მაშ პატარები რაღას იზამენ? უნდა უურები ავიწიო, ანუ დაგქოჩრო. (ეცერება) ანასტასია, საყვარელო, სტუმრებს მივხვდავ და მალე მოვალ. (ანასტასიას გაკაყის ბავშვები) ხვშვებს ძილს ნუ გაუტებით და დილით ადრე წამოიყვანენ. მე კი სატახტო დარბაზში დამელოდოს, გენერალი, ვიდრე სამგზავრო მოვემზადები, სოლომონ ბრძანება მომტანოს ციციანოვს, როგორც შემფერის კანონის მქონე ყველა ქვეყანას. თითო წამოციხობს ციციშვილმა — ციციანოვმა... თუმცა არა, არა! იცემონაზე უხედურია: მონას იმედი მაინც რჩება თავისუფლებას, ამას კი სული სამუდამოდ გაუიძულე აქვს. დედაც — დედა. თავისი შვილი ვანდგომილც კი მისთვის ისევე ძვირფასია, როგორც ის, ვინც აიავადე აპურებდა სისხლს მის დიდებას. რუსი სარდალი დამელოდოს! ექვს წარს როცა ჩამორტყნეს ეს საათი მათი ნაჩუქი, მე შუად ვიქნები, ცოტა დრო დარჩა, უკვე თენდება, დამტოვე მარტო.

(ყველა გადის).
 ოო! რა ძნელი გადაწყვეტილ საქმეს კიდევ მტერი თუ გაურჩდა შენს გუნებაში. ვითომც იგი მცირე არის, შეუძნეველი, მაგრამ ყველგ მოძრაობას ხუნდად ედება, აფერხებს და ტკივილს გაუყენებს. თუ ვანი-

